



Жақып АСАНОВ:
СОТҚА ДЕЙІНГІ
ТАТУЛАСУ –
ДАУДЫ ШЕШУДІҢ
ЕҢ ТИІМДІ ӘДІСІ

5-бет



ҚҰДАЙ БЕРГЕН
ДИМАШ!

13-бет



Мадияр СЕРИКБАЕВ:
ӨНЕРДЕ
ТЫҢ ЖОЛ ТАБА
БІЛУ КЕРЕК

16-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№23 (789), 11 маусым, 2018

МЕНИНГИТКЕ

ҚАРСЫ ЕКПЕ САЛУ ҮШІН ҚАНША АДАМ МЕРТ БОЛУЫ КЕРЕК, МИНИСТР МЫРЗА?



Ал, Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртановтың мәлімдеуінше, «менингитке вакцинация енгізу мәселесі қазір ерте және менингит бойынша вакцинация жүргізуді ұлттық күнтізбеге енгізуге қажеттілік жоқ. Бұл тиімсіз әрі шығыны көп шара болар еді. Ауру жұқтырғандардың саны орташа – бақылаудағы деңгейде». Министрдің айтуынша, Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының белгіленген талабына сай, 100 мың адамға шаққанда аптасына кемінде 3 жағдай тіркелуі керек. Сонда ғана жаппай екпе жүргізуге болады... Ал қазір бізде менингитпен ауырған 58 жағдай тіркелген...

3
бет



«АСЫЛ ЖАРЫМ,
АЗАМАТЫМ –
ЖҰБАҚАҢ!..»

Әйгілі Жұбан ақынның
зайыбы Софья Мәлікқызымен
әңгіме

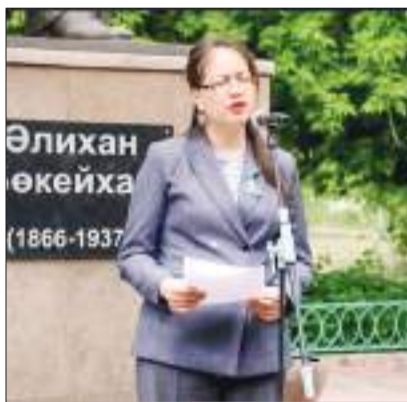
...Ақжайықтан тартып, Орал өңірін адақтап, Алатаумен астасып, дабысы «Байқоңыр баспалдақтарымен» өрлеп, жойқын «Сел» екпінмен үдемелеп, «Кісен ашқан» күйінде тебірене шалқып, қазақтың «Қыран даласына» түгел жеткен қыран қазақтың зайыбы Софья Мәлікқызымен сұхбаттасуды өзімізге парыз санап едік.

8-9
бет

ҚАЗАҚТЫҢ ЖАРТЫСЫ ҚЫРЫЛҒАН ЗҰЛМАТ ӘКІМДЕРГЕ МЕРЕКЕ МЕ?

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМІНІҢ
ОРЫНБАСАРЫ АСЕМ НУСУПОВА ОРЫСША БАЯНДАМАСЫН
«С ПРАЗДНИКОМ – 31 МАЯ!» ДЕП АЯҚТАҒАН...

5
бет



Мурат АУЭЗОВ:

ЯЗЫК САМОУТВЕРЖДАЕТСЯ В БОРЬБЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

У каждого языка, как и народа, имеется внутренний стержень, потенциал, который при определенных условиях может раскрыться. По мнению Мурата Ауэзова, «выживают языки, активно, с полной мерой мобилизованности участвующие в борьбе того или иного народа за свое историческое самоутверждение. Мы это видели у нас в трудные 20-30 годы прошлого века, в период активной общественной жизни»...



10
бет



ОРАЗА – ІЗГІЛІККЕ БАСТАЙТЫН ТӘРБИЕ МЕКТЕБІ

Қасиетті Рамазан айы тұсында Алматы қаласы Орталық мешітінің Бас имамы Еркінбек қари Керімбекұлымен аз-кем әңгіме құрдық.

14
бет

ҚАЗАҚСТАН - БІҚПАЛДЫ ӨҢІРЛІК ДЕРЖАВА

Бұл туралы бүгін Қытайға мемлекеттік сапармен келген Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевпен кеңейтілген құрамдағы келіссөз барысында ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин айтты.

«Елдеріміз арасындағы дипломатиялық қарым-қатынас орнаған сәттен бастап жоғары деңгейдегі байланыстар орнап, саяси өзара сенім нығая түсуде. Сонымен қатар «Бір белдеу, бір жол» жобасын жүзеге асырудағы ынтымақтастық та тиімді жүзеге асырылып, халықаралық аренадағы өзара іс-қимыл да жанданып отыр», – деді кездесу барысында Си Цзиньпин. Си Цзиньпин Қазақстан мен Қытай жан-жақты стратегиялық ынтымақтастықты жандандыруға баса назар аударатындығын атап өтті. «Қазақстан – біздің маңызды көршіміз, сондай-ақ ықпалды өңірлік держава. Біздің екіжақты қарым-қатынасымыз достас көршілер арасындағы қатынастың



үлгісіне айналып отыр. Біз Қазақстанмен адамзаттың ортақ тағдырын құру жолында алға қарай бірге ілгерілеуге дайынбыз», – деді ҚХР Төрағасы. Өз кезегінде Қазақстан Президенті мемлекеттік сапармен келуге шақырып, достық пейілмен қабылдап жатқан Қытай тарапына ризашылығын білдірді. «Осы мүмкіншілікті пайдаланып, Бүкілқытайлық халық өкілдері жиынының наурыздағы сессиясында жоғары мемлекеттік

лауазымға қайта сайлануыңызбен және Қытай Коммунистік партиясының 19 съезін табысты өткізуіңізбен тағы бір мәрте құттықтағым келеді», – деді Нұрсұлтан Назарбаев. Айта кетейік, Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Қытайға мемлекеттік сапары аясында 10 маусым күні Циндао қаласында өтетін Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттер басшыларының кеңесіне қатысады деп күтілуде.

ОБЛЫС ОРТАЛЫҒЫ КИЕЛІ ТҮРКІСТАНҒА КӨШЕДІ

Оңтүстік Қазақстан облыстық мәслихатының кезектен тыс жиырма үшінші сессиясында депутаттардың қарауына Шымкент қаласы халқының бір миллионға жетуіне орай, оған ерекше мәртебе беру мәселелері ұсынылды.

Сондай-ақ облыс орталығын Түркістан қаласына көшіру және осыған байланысты облыстың, Түркістан, Кентау қалаларының шекараларына өзгерістер енгізу жайы сөз болды.

Сессияға қатысқан облыс

әкімі Жансейіт Түймебаев енгізіліп отырған өзгерістерге сәйкес, Түркістан қаласының облыс орталығы болуы кезінде қала әкімдігіне қарасты 12 ауыл округі Кентау қаласы әкімдігінің қарамағына өтетінін атап өтті.

«Тәуелсіз Қазақ елінде тұңғыш рет миллиондық қаланы жеделеу, оған арнайы мәртебе беру ісі 2014 жылдан басталды. Бүгінде көзделген мақсат орындалып, Шымкент қаласы тұрғындары 1 миллионға жетіп отыр. Біз Шымқалаға республикалық мәртебе берумен қатар, жаңадан

облыс орталығын таңдау бақыты бұйырған тарихи сәттің табылдығында тұрмыз. Орталық ретінде қасиетті Түркістанның таңдалуын халықтың зор ықыласпен қабылдауын қуанышпен атап айтқым келеді», – деді Жансейіт Түймебаев.

Бұл көрсеткіштер Шымкент қаласына ерекше мәртебе беруіне толық мүмкіндік береді. Қалаға үшінші мегаполис статусы берілген жағдайда, қала бюджетінің кірістері 72,1 млрд. теңгеге, субвенция 13,4 млрд. теңге көлемінде болжамдануда.

ҚАЗАҚСТАН ЖОЛДАРЫ КӨҢІЛ КӨНШІТПЕЙДІ

Қазақстан жолының нашарлығы бойынша қай орында? Тас жолдардың әлемдік рейтингісін жасаған сарапшылардың тұжырымы бойынша ең нашар жолдар Африкада, содан кейін ТМД аумағында екен.

Жолы тақтайдай тегіс елдердің тізімін Біріккен Араб Әмірліктері бастап тұр. Сингапур, Гонконг, Франция секілді мемлекеттер содан кейінгі орындарда. Үздік ондық АҚШ-пен аяқталады. Жалпы, рейтингте 137 ел қатысқан. Дүниежүзілік экономикалық форумы жүргізген зерттеудің

нәтижесіне сенсек, еліміз 115-ші орында. Ресей бізден небәрі бір саты жоғары орналасқан. Қарқынмен дамып жатқан Үндістан жол сапасы жағынан 55-ші орынға жайғасыпты. Ал қара құрлықтағы Конго, Нигерия, Зимбабве бұл тізімде соңғылардың қатарында тұр. Бірақ Африкадағы жолдың бәрі жаман деуге тағы болмайды. Мәселен, Замбия 86-шы, Танзания 90-шы, ал Кенияның тіпті 55 тармаққа жоғары орналасқан. ТМД аумағындағы Қырғызстан, Украина және Тәжікстан сияқты елдер рейтингте бізден кейін тұр.



ТАСМАҒАМБЕТОВ ТОМИРИС ІСІНЕ ТІКЕЛЕЙ АРАЛАСТЫ

Қазақстандық дипломаттар Томирис Байсафаның қайтыс болуына қатысты істің тергелу барысын жіті қадағалауда. Қазақстанның Ресейдегі елшісі Иманғали Тасмағамбетов бұл іске тікелей араласты.



Мәскеуде оқып жүрген Томирис Байсафаның қайтыс болуы жұртшылықтың жағасын ұстатып, тергеу жұмыстарының дұрыс жүргізілмеуі көпшіліктің наразылығын тудырғаны белгілі. Қазақстанның бірқатар құзырлы орындары да ресейлік әріптестеріне ресми хат жолдап, заңдық тұрғыдан әділ шешім табуына күш салуда. Қазіргі уақытта бұл іс аса маңызды санатқа

жатқызылған. Мамырдың 18 күні Тасмағамбетов Ресейдің Тергеу комитетінің бірінші басшыларымен жеке кездесіп, бұл істің ашық әрі әділ жүруін талап етті. Қазақстан елшілігінің баспасөз қызметі таратқан мәліметке сүйенсек, ресейлік тарап та істің әділ өтуіне толықтай құлық танытуда.

ҚР АҚПАРАТ ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯЛАР ВИЦЕ-МИНИСТРІ ТАҒАЙЫНДАЛДЫ

ҚР Үкіметінің қаулысымен Динара Ринатқызы Шеглова ҚР Ақпарат және коммуникациялар вице-министрі лауазымына тағайындалды.



Динара Шеглова 1982 жылы Шығыс Қазақстан облысы, Семей қаласында дүниеге келген. 2004 жылы Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетін, 2007 жылы – Т. Рысқұлов атындағы Қазақ экономикалық университетін, 2012 жылы Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университетін тәмамдаған. Мамандығы бойынша – менеджмент, ақпараттық жүйелер бакалавры.

Еңбек жолын 2001 жылы бастаған. Түрлі жылдары коммерциялық

құрылымдарда еңбек еткен. 2008-2009 жылдары Қазақстандағы Дүниежүзілік банк өкілдігінде кеңесші қызметін атқарды. 2011 жылдан бастап 2018 жылға дейінгі аралықта – «Зерде» ұлттық инфокоммуникациялық холдингі» АҚ бас менеджері, ақпараттандырудың сервистік моделі департаментінің директоры, басқарушы директоры, басқарма төрағасының кеңесшісі лауазымдарында болды. 2018 жылдың қаңтар айынан бастап қазіргі таңға дейін «Зерде» ҰИХ» АҚ басқарма төрағасының орынбасары қызметін атқарған.

ЖЕРДІ САУДАҒА САЛҒАНДАР СОТТАЛДЫ

Ақмола облысында жер телімдерін оңды-солды сатып байыған бір топ шенеунікке үкім шықты. Көкшетауда бірдей 24 мемлекеттік қызметкер айыпталған сот аяқталды.



Бұл іс Астана маңындағы Тайтөбе, Қоянды, Қосшы елді мекендерінің тұрғындарына сатылған телімдер бойынша қозғалған еді. Сөйтіп, сәулетшілері бар, әділет бөлімі мен халыққа қызмет көрсету орталығының қызметкерлері өз жазаларын алды. Астана маңындағы жерді жалған құжаттармен сатып, ойына келгенін істеген Целиноград ауданы шенеуніктерінің былығын прокурорлар 300 жер телімін тексерген кезде әшкерелеген. Бірден қылмыстық іске қатысы бар деген 16 қызметкер қамауға алынған болатын. Екі жарым жылға созылған сот Целиноград аудандық жер қатынастары бөлімін басқарған Айзада Төлегенованы 6 жылға соттады. Ол ұйымдасқан

қылмыстық топ құрып, соған басшылық етіпті. Қызметін пайдаланып, жер телімдеріне жалған құжаттар жасады деп айтыпталды. Сондай-ақ, Қосшы кентінің бұрынғы әкімі Елібек Әбуов 5 жылға, жер кадастры бөлімін басқарған Арман Смайылов 4 жылға сотталды. Осылайша, 24 адамның 19-ына әртүрлі мерзімге жаза кесілді. Сондай-ақ, 8 адам 1 миллионнан 2 миллион 400 мың теңгеге дейін айыппұл арқалады.

Бұл даулы істе 187 адам зардап шегуші болып танылған. Олардың кейбірі тергеу ісіне көмектесіп, сотта жауап берді. Бірақ бұлардың даулы жерлерін енді қайтарып алары белгісіз.



БІЛІМ БЕРУ ГРАНТТАРЫНЫҢ ТІЗІМІ ЖАРИЯЛАНДЫ

ҚР Білім және ғылым министрлігі 2018-2019 оқу жылына арналған білім беру гранттарының мамандықтар бойынша тізімін жариялады, – деп хабарлады Tengrinews.kz тілшісі ведомствоның баспасөз қызметіне сілтеме жасап.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің интернет-ресурсында мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша бұйрық жарияланған. Министрліктің бұйрығына қоса берілген қосымшада мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын ЖОО-да жоғары білімі бар мамандарды, магистрлерді, PhD докторларын даярлауға арналған квоталар көрсетілген.

Сондай-ақ, 2018-2019 оқу жылына жоғары білімі бар мамандарды даярлауға 53 594 грант, магистрлерді даярлауға 12 504 грант, PhD докторларын даярлауға 2 240 грант бөлінгені айтылады.

МЕНИНГИТКЕ ҚАРСЫ ЕКПЕ САЛУ ҮШІН ҚАНША АДАМ МЕРТ БОЛУЫ КЕРЕК, МИНИСТР МЫРЗА?



Миллиардерлердің банктеріне көмек үшін халық қазынасынан миллиардтарды аямайтын үкімет сол халықтың өзіне келгенде неге аянып қалады?

Қазір менингиттен қаза болып жатқандар саны 13-ке жетіпті. Бұл аурудың қатерлілігі – жұқпалылығында. Сондықтан, әлеуметтік желілер мен сайттар қауіп-қатердің дабылын көтеріп, гүілдеп тұр.

Ал, Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртановтың мәлімдеуінше, «менингитке вакцинация енгізу мәселесі қазір ерте және менингит бойынша вакцинация жүргізуді ұлттық күнтізбеге енгізуге қажет-

тілік жоқ. Бұл тиімсіз әрі шығыны көп шара болар еді. Ауру жұқтырғандардың саны орташа – бақылаудағы деңгейде». Министрдің айтуынша, Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының белгіленген талабына сай, 100 мың адамға шаққанда аптасына кемінде 3 жағдай тіркелуі керек. Сонда ғана жаппай екпе жүргізуге болады... Ал қазір бізде менингитпен ауырған 58 жағдай тіркелген...

Мектепте математикадан орташа оқыған менің есебім бойынша, миллион адамға 30 адамнан келгенде, 18 миллион халықтан 540 адам менингитпен ауырмаса, екпені түсімізде көреміз немесе өз қаржымызға екпе жасатуымыз ке-

рек. Оның құны бір адамға 22 мың теңге дейді. Ал жағдайы төмендер, айлығы шайлығына зорға жететіндер қайтеді? Жаппай екпе енгізу үшін ауырғандар саны 540-қа жеткенде, оның қаншасы қаза табады?

Ал, ендеше күтейік сонша адам менингиттен мерт болғанша, министр мырза?

Осы иелері миллиардер-миллионерлерге айналған банктерге көмек үшін халық қазынасынан миллиардтарды аямай төгетін үкімет сол халықтың өзіне келгенде неге тартынып қалады?

Қазыбек ИСА
Qazaquni.kz

ТҰРҒЫНДАР ӨЗ БЕТІНШЕ ВАКЦИНА САЛДЫРЫП ЖАТЫР

Елімізде менингит ауруының асқинуына байланысты тұрғындар өз бетінше сақтану шараларын қарастырып, індетке қарсы жаппай вакцина салдыртып жатыр. Дәрі қымбат болса да, сұраныс күрт артқан.

Бельгиядан арнайы әкелінген вакцина санаулы ғана жекеменшік емханаларда ғана бар екен. Оның балалар мен ересектерге ортақ құны 22 мың теңге. Ал, халықты даурықпауға шақырған Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртановтың қамсыздығы сарапшылар мен халықтың ашуын туғызып отыр. Әсіресе, дерт дендеген Алматы қаласының тұрғындары балаларымен қоса, өздері де жаппай екпе салдыруда. Жекеменшік емханаларда бұл дертке қарсы екпе 22 500 теңге тұрады. «Нименрикс» деп аталатын вакцина Бельгиядан әкелінген. Екпе 21 күннен кейін ғана ауруға қарсы тұруға қауқарлы екен. Менингококк бактериясының тек алты түрінен сақтайтын дәрінің күші 5 жылға дейін жетеді.

Сарапшы мамандар бұл аурудан ажал құшып жатқанда қамсыз отырған министрлік өкілдерін сынға алды. Айтуларына, ауа-райын бақылап, менингит ауруын дер кезінде ауыздықтау керек еді. Қазіргі күні алдын ала ауа райының қандай болатынын білуге болады, эпидимологтар айту керек еді. Осындай дерт қозуы мүмкіндігін ескертпеген. Олар тек дерт басталып кеткеннен кейін проблема ретінде көтеріп, адам өлімі жиілегеннен кейін қозғала бастаған.

МИНИСТРЛІКТІҢ ІНДЕТКЕ ҚАРСЫ ҚИМЫЛЫ ЕНДІ БАСТАЛДЫ

Менингит ауруының жаппай таралуы мен денсаулық сақтау саласының нақты шұғыл шаралар қолданбай отырғаны тұрғындардың наразылығын тудырып жатқаны белгілі. Осыған байланысты ҚР Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртанов менингококк вирусына қарсы күрес бойынша жүргізіліп жатқан іс-шаралар тиімділігін бағалау мақсатында Алматы қаласы мен Алматы облысына іссапарға шығып, жергілікті жердегі жағдайды өз көзімен көрді. Алматы қаласында, Талғар, Есік, Қаскелең кенттерінде болып медицина мекемелерінің жұмысын тексерді. Іссапар соңында БАҚ өкілдерімен кездесіп, Алматыдағы «Қазақстан баспасөз клубында» арнайы мәслихат өткізді.

Министрдің айтуынша, 2018 жылдың басынан бері өлім қаупі жоғары бактериялық менингококк инфекциясы күдігімен 593 адам қаралған және 213 адам емдеуге жатқызылған. Олардың арасында 59 науқастан менингококк инфекциясы расталды. Науқастар арасында 14 жасқа дейінгі балалар саны – 21. Бүгінге дейін он адам емдеп шығарылды және 55 науқас ем алып жатыр.

«Аталған сырқаттан 13 адам қайтыс болды: Алматы облысында – 4, Қызылорда облысында – 1, ОҚО – 2, Алматы қаласы – 6 адам. Өкінішке қарай, қайтыс болғандар арасында алты бала бар», – деді министр. Сондай-ақ, ол менингитпен күрес бойынша арнайы штаб құрылғанын хабарлап, Премьер-Министрден штаб жұмысына көмек беруді сұраған болатын.

— Осы уақытқа менингитке байланысты 59 адам тіркелді. Алматыда соңғы үш күнде менингитке байланысты ауруханаға түскендер жоқ. Премьер-министрдің бұйрығымен Алматы қаласының ауруханаларын тексеруге келдік. Кешелі бері Талғардағы ауруханаға, Есіктегі ауруханаға, қалалық балалар инфекциялық ауруханасына, жетінші қалалық ауруханаға барып, жағдаймен таныстық. Менингитке шалдыққандармен қатынаста болғандардың саны төрт мыңға жетті. Олармен дәрігерлер тікелей жұмыс істеп жатыр. Медициналық көмекке келер болсақ, облыстағы тұрғындарға көрсетілетін көмектің төмен екені жайлы арыздар келіп түсті. ДСМ енгізген ережелердің бұзылуы да болған. Ережеге сәйкес, науқасты бір ауруханадан екінші

дәрігерге қаралғысы келетіндердің саны артатынын айтып, алдын ала шараларды қолдануды тапсырды.

Тексеру барысында Алматы облысындағы ауруханаларда дәлізге жатқызылған науқастардың жайы министрді жағасын ұстатып, шошытқан көрінеді. Сонымен бірге жұқпалы дерттің жаппай таралуына жол бергендер анықталды. Ұлттық сараптама орталығының зертхана қызметі міндетіне атүсті қарағандықтан менингококк жұқпасын тасымалдаушылар уақытында анықталмаған. Қоғамдық денсаулықты сақтау департаменті сол себепті оның таралуын кеш хабарлағандарын айтады. Қазір қауіпті кеселдің салдарымен күрес қызу жүріп жатыр. Бактериялардың құбылуын, аурудың асқинуын, ықтимал кесел туралы тұрақты зерттеу жүргізуі тиіс Ұлттық Сараптама орталығының жыл басынан бері қайда қарағандары белгісіз. Менингит мендеген сон барып дабыл қаққан. Қалалық қоғамдық денсаулықты сақтау департаментінің басшысы Айзат Молдақасымова Орталыққа қарасты зертхана өткізген есептен жұқпалы дерт өрбуі мүмкін деген ой еш болмаған дейді. Осы уақытқа дейін бәрі жақсы деп есеп беріп келген. Сонда бұған дейінгі жағдайлардың бәрін жасырып келген ғой? Бір қызығы, Сараптама орталығы басшысы дәл менингит мәселесі өршігенде, яғни 10 күн бұрын ауруханаға түскен. Бірақ бұдан әріптестері де хабарсыз болып шыққан. Осылайша жер-жердегі жауапты тұлғалардың жайбасарлығы мен жауапсыздығы менингиттің өршуіне, елдің бас дәрігерін шұғыл түрде емдеу кешендерін аралауға мәжбүр еткен.

Бізде қалыптасқан әдет бойынша төменнен берілетін есеп арқылы ғана құлағдар болған министр Елжан Біртанов Алматыға арнайы келіп жағдайды өзі білген соң ғана анда-санда болса да сала жұмысын аралап көру керектігін түсінгендей. Талғардағы аудандық аурухананы да түнделетіп аяқ



астынан тексеріп, кемшілікті тізіп, кінәлілерге шүйлігуге тура келген. Қаскелеңдегі жағдай бұдан да сорақы болып шықты. Жұқпалы аурулар ауруханасы аузы мұрнына толғандықтан, түскен науқастарды ешқандай жағдай жасалмаған дәлізге жатқызып. «Түнде келдік. Орын жоқ, палата босағанша осында жатасыздар деді. Баламыз үшін көнем енді, не істеймін?» – деді тексерушілерге Қаскелең қаласының тұрғыны Әлима Саурықова. Мұндай былықты көрген Біртановтың өзі ашуға мініп, сақтық мақсатында киген бетпердені шешіп, дәрігерлердің немқұрайлығын беттеріне басты. «Науқасты коридорда емдеу дегенді қайдан шығарғансыздар? Сіздер барлық санитарлық талапты бұзып отырсыздар» – деді министр. Әңгіме мұнымен бітпеді, денсаулық сақтау министрі Қаскелеңдегі ғимараты ескі жұқпалы аурулар ауруханасын жабуға және ауруханын бас дәрігері Жәнібек Ботбаевты қызметінен босату жөнінде нұсқау берді.

Енді Қаскелеңдегі жұқпалы аурулар ауруханасы жабылса, онда науқастар қалалық ауруханаға баруға мәжбүр болмақ. Сөйтіп министр Біртанов бір күндік келген сапарының өзінде қарамағындағы медицина саласына қатысты бірталай былықтың бетін ашты. Бірақ, ол кеткесін баяғы жартас сол жартас болып қалмай ма? Бізде басшылар келгенде жүгіріп, ол кеткен соң бұрынғы қалпына түсетін бағдарламалар мен жоспарлар жетерлік. Орын алған кемшіліктердің себебін айтып, салдарын түзеткен министрлік

басшысы, енді менингиттің жайылуын дер уақытында хабарламаған Сараптама орталығына қатысты қандай шара қолданады? Ол жағын ашық айтқан жоқ.

Министрдің бір тексеруінен соң сала жұмысы жақсарып кете қояды дегенге сене қою қиын. Бұндай тексерісті, қатаң бақылауды тұрақты жүргізіп тұру керек. Өйткені жауапкершілікті жоғалтқан медициналық мекемелер басшылары ауырып, көмек сұрап келген адамдардың сөзін жүре тындайтыны бұрыннан белгілі. Бұл жерде жергілікті әкімдіктер мен құқық қорғау орындарының атына да сын айтуға болады. Осы сала жұмысына қатысты қалалық, аудандық әкімдіктерге, тіпті құзырлы органдарға да қаншама арыздар түсіп жатады. Әсіресе дәрі-дәрмектің жетіспеуіне байланысты шағымдар өте көп. Бірақ, тұрғындардың талап-тілегі ескеріліп, шара қолдану деген атымен жоқ.

Баспасөз мәслихаты барысында министрге сұрақ қарша борады деуге болады. Жиналыс уақыты аяқталса да журналистер тарапынан сұрақ тоқтаған жоқ. Біртанов сұрақтардың бәріне толықтай жауап беруге тырысты. Орын алған кемшіліктерді де жасырған жоқ, мойындай білді. Кемшіліктер мен қателікті мойындай білу – жақсы қасиет, кейбір басшылар сияқты қарамағындағыларға шарн жуытпай, қорғаштаған жоқ. Солардың бәрін жөндеуге уәде берді. Уәденің қалай орындалатынын алдағы уақыт көрсете жатар.

2-3-бетті дайындаған
Зейнолла ҚАБИОЛЛАҰЛЫ

«АЛАШ АРЫСТАРЫНА ТАҒЗЫМ» ШЕРУІН ӨТКІЗУ ҰСЫНЫЛДЫ

Саяси қуғын-сүргін мен ашаршылық күніне орай «Ақ жол» демократиялық партиясының депутаттары мен Орталық кеңсесінің қызметкерлері қуғын-сүргін құрбандарына арналған «АЛЖИР» қасірет кешенінде болып, гүл шоқтарын қойды.

«Ақжолдықтар» іс-шараның соңында жазықсыз жапа шеккен жандардың аруағына қол жайып, құран бағыштады. «Ақ жол» партиясы төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев әріптестеріне келешекте

осы күні қуғын-сүргінге ұшыраған аталарының суреттерімен шығуды ұсынды.

— 31-мамырда құрбан болған арыстар суреттерін алып шығатын шеруді «Алаш арыстарына тағзым» деп, немесе «Мың өліп, мың тірілген Алаш» деп атау керек, — деді «Ақ жол» жетекшісі Азат Перуашев. Ақжолдықтар ашық аспан астындағы мұражайды аралап, зұлмат жылдардың қасіретімен танысты.

Qazaquni.kz



Азат ПЕРУАШЕВ, «Ақ жол» партиясының төрағасы:

ТОМИРИС БАЙСАФАНЫҢ ҚАЗАСЫНА ҚАТЫСТЫ ӘДІЛЕТТІ ШЕШІМ ШЫҒАДЫ ДЕП ҮМІТТЕНЕМІЗ



— Азат Тұрлыбекұлы, егер отандасымыз шетелде қайтыс болса не істеуге болады, оның үстіне туған-туысқандары мен жақындары тергеу жұмыстарының объективтілігіне сенімсіздік білдірген жағдайда ше? Депутаттардың тергеу жүргізудің барысына әсер ету мүмкіндігі бар ма?

— Томирис Байсафаның қайғылы жағдайына мыңдаған қазақстандықтар сияқты біз де уайымдап, қобалжыдық, оқиғаның барысын жіті бақылап, сауығып кетуін тіледік. Томиристің дүниеден өткені туралы хабар ешкімді де бейжай қалдырмады. Бұл жантүршігерлік трагедия. Мен талантты студенттің отбасына, туған-туысқандары мен достарына қайғыларына ортақтасып көңіл айтамын. Шамалы ғана уақыт өткеннен кейін қаза болған қазақ қызына бағытталған кейбіреулердің арам пиғылдары мен тергеу жұмыстарының объективті жүргізілуі жайында, жұмсартып айтқанда, кейбір түсініксіз жағдайлар туралы баспасөзде шыққан анасының жарияланымдары бұған немқұрайлы, атүсті қарамайтын мыңдаған жандардың алаңдаушылығын туғызды. Сондықтан да, Томирисің жанұясы бізден көмек сұрағанда, оны біз назардан тыс қалдыра алмадық. Бүгінде процесс басталып та кетті Мәжіліс депутаттары өздерінің ресейлік әріптестерінен Томирисің өлімін тергеу жұмыстарын бақылауды қолға алуын сұрады. Мәжіліс Төрағасы Нұрлан Нығматуллин бастаған қазақстандық парламенттік делегацияның Мәскеуге жуырда ғана жасаған ресми сапары кезінде, менің өтінішім бойынша Мәжілістің Халықаралық істер жөніндегі комитетінің төрағасы Мұхтар Ерман бұл мәселені Мәскеудегі Қазақстан елшілігінің қызметкерлерімен талқылады. Онда біздің отандық дипломаттар әрдайым әзір екенін және өз құзыреті шегінде қолынан келгенше қажетті көмек көрсетуге дайынбыз деп сендірді.

— Өзіңіздің депутат ретінде ресейлік әріптестеріңіздің осы іске араласуына мұрындық болғаныңызды естідік...

— Ия, дипломаттардың мүмкіндіктері шектеулі екендігін және біздің мемлекетімізді қоса алғанда, ешқандай мемлекет шетелдік өкілдердің өз елінің құқық қорғау органдарының жұмысына араласуына жол бермейтінін назарға ала отырып, бұл түсініктемемен ғана шектелмеуге шешім қабылдадық. Ресей Мемлекеттік Думасының депутат-

Мәскеудің әйгілі жоғары оқу орнында жоғарғы қабаттан құлап қаза тапқан отандасымыз Томирис Байсафаның оқиғасы қоғамда үлкен резонанс тудырды. Томирисің өліміне кінәлі деген адам әлі бостандықта жүр. Ресейлік БАҚ пен Томирисің ата-анасының сөзіне жүгінсек, оны терезеден итеріп жіберген жігіт өте ауқатты отбасыдан шыққан, Дағыстанның бұрынғы премьер-министрінің ұлы деседі. Елді елеңдеткен оқиғаға байланысты ҚР Парламент Мәжілісінің депутаты, «Ақ жол» партиясының төрағасы Азат Перуашев «Қазақ үні» порталының тілшісіне сұхбат беріп, бұл істі жіті бақылауда ұстап отырғанын айтты.

тарымен кездесулер барысында партиялар арасындағы ынтымақтастық бойынша біздің «Справедливая Россия» фракциясындағы әріптестерімізбен осы қайғылы оқиғаны тергеудің шынайы жүргізілуі туралы мәселені көтердім. «Ақ жол» фракциясы мен ресейлік «Справедливая Россия» партиясы өткен жылы ынтымақтастық пен өзара әрекеттестік туралы меморандумға қол қойған еді. Тіпті, Ресейдің Мемлекеттік думасында қазақстандық студенттің тергеу ісімен айналысатын нақты депутат та бар.

— Бұл істі нақты кімдердің бақылауда ұстап отырғанын айтсаңыз...

— Біз «Справедливая Россия» фракциясы жетекшісінің орынбасары Олег Ниловпен олардың фракциясы атынан Ресей Федерациясының Бас Прокурорына осы қайғылы оқиғаға қатысы бар адамдардың аттары мен лауазымдарына қарамастан қазақ студентінің қайтыс болу жағдайын жан-жақты, объективті және әділ тергеуін талап ету туралы ресми өтініш жасайтыны жөнінде уағдаластық. Олег Нилов — ресейлік бұқаралық ақпарат құралдарында жиі көрінетін, Мемлекеттік Думаның ең белсенді мүшелерінің бірі ретінде танылған депутат. Ол бізден ресейлік заңнамаға сәйкес өтінім үшін қажетті құжаттар топтамасын жинақтап жолдауымызды сұрады, біз осы өтінішті Томирисің отбасына жеткіздік. Бұдан бөлек, «Ақ жол» фракциясы парламенттік рәсімдерді сақтау үшін «Справедливая Россия» партиясының төрағасы, Мемлекеттік думадағы фракцияның жетекшісі Сергей Мироновқа тиісті ресми түрде өтініш жолдады. Біз әділеттілік жөніндегі істі шығарды деп үміттенеміз. Бұдан бөлек, Жанна Ахметованың хабарлауынша, қызы Томирисің өліміне қатысты қылмыстық істі тергеу Қазақстанның Бас прокуроры Қайрат Қожамжаровтың жеке бақылауына алынған. Қадағалаушы ведомствоның басшысы Ресейдің Тергеу комитетінің Төрағасы Александр Бастрыкинның атына тиісті хат жолдады.

А. САФИДОЛЛА

САЛЫҚШЫЛАР МЕМЛЕКЕТКЕ ТАКСИ ЖҮРГІЗУШІЛЕРІНЕН ДЕ АЗ ПАЙДА ӘКЕЛЕДІ

Салықшылар өздерінің тексерістерімен мемлекетке такси жүргізушілерінің немесе контейнердегі сатушылардың тапқан табысынан да аз пайда әкеледі, есесіне ол бизнеске қиындық тудыртады — Мәжілістің пленарлық отырысы аясында «Ақ жол» фракциясының көшбасшысы салық салуға қатысты ахуалды осылайша суреттеп берді.

— Есеп комитетінің деректеріне сүйенсек, тәуекелдерді басқару жүйесі бойынша кездейсоқ тексерістер жүргізген кезде, 78-ден 369 күнтізбелік күнге дейін есептелгенге дейінгі сомасы 89,7 мың теңгеден 714,0 мың теңгеге дейін құрады. Мұндай тексерулердің экономикалық тиімділігі күніне 2 мың теңгеден аспайтын болып шықты, — деп ол қарапайым арифметиканы келтіріп өтті, — Есесіне кәсіпкерлердің шамадан тыс уақытын алып, жүйкесін тоздырады.

Бұл нәтижелер тіпті сол тексеріс жүргізушілердің жалақысын да қамтымайды. «Такси жүргізушілері немесе «барахолкадағы» контейнердегі сатушылар олардан көбірек табыс табады. Мүмкін, оларды асырағанша, оның үстіне бизнеске кедергі жасағаннан гөрі, бюджет үшін мұндай мамандарды қысқартып тастау әлдеқайда тиімді болар еді», — деді Перуашев.

Депутат салықшылар «белгісіз бір себептермен, кейбір кәсіпкерлерді күйреудің шегіне жеткізсе, ал енді басқаларына ақылға сыймайтын мейірбандық танытып жатады», — деп нақты мысалдар келтірді. Мәселен, 2017 жылы Алматы қаласының Мемлекеттік кірістер департаментімен (МКД) жалғандық белгілері бар мәмілелерді жүзеге асырған 63 контрагенттің ішінен жалпы көлемінің 7% мәміле сомасында 4 субъекті ғана тексерілген. Яғни, 94% белсенді заң бұзушылардан олардың іс-әрекеттерінің зандылығы туралы ешкім тіпті сұрамаған.

Шығыс Қазақстан облысы бойынша МКД-мен 88 анықталған контрагенттердің 13-і 5% мәмілелер сомасында тексерілген,

ал Қарағанды облысы бойынша МКД-мен 43-тен 15 контрагенттер тексерілді. Яғни, салықшылар екі жағдайда да тағы 85% және 65% әлеуетті заң бұзушылардың мазасын алуға сескенген сынайлы.

Көріп отырғандарыңыздай, бұл, тіпті ерекшелік те емес, ал кең таралған тәжірибеге айналып барады.

Алайда, сонымен қатар Астана және Алматы қалалық, Ақтөбе және Оңтүстік Қазақстан облыстық МКД салықшылары 12,7 млрд. теңгеге қосымша құн салығы (ҚҚС) және корпоративтік табыс салығы (КТС) бойынша кәсіпорындарға ескерту көлемін негізсіз арттырған.

Демек, адал емес салық төлеушілер назардан тыс қалады да, ал адал кәсіпкерлерге әр кез сайын күресіп, «түйе емес» екенін дәлелдеуіне тура келеді», — деп ашығын айтты Перуашев.

Мәселе тек салыққа ғана емес, «сұрқай» схемалар бойынша жұмыс істейтіндерде болып отыр — олар өздерін емін-еркін сезінеді, әділетсіз бәсекелестікті тудырады және нарықта ашық әрі адал жұмыс істейтіндерді жаншып тастайды.

Алайда, керісінше болуы тиіс: әділ жұмыс істейтін бизнес үшін жеңіл әрі оңай болуы керек. ал алаяқтарды әшкерелеп, оларды «орнына қою керек» — деп түйінделі депутат.

Ақпарат үшін: Өздеріңізге белгілі болғандай, әлеуметтік желілерде сәулетті сарайдың фотосы мен видеосы таратылуда. Бейнежазба авторының айтуынша, оның иесі жақында қамауға алынған Шымкент қаласы Мемлекеттік кірістер департаменті бастығының орынбасары болып шықты.

БРИТАНИЯЛЫҚ ӘРІПТЕСТЕРІН ҚАБЫЛДАДЫ

«Ақ жол» фракциясы Ұлыбритания мен Солтүстік Ирландияның Біріккен Корольдігі Парламентінің депутаттары делегациясын қабылдады.

Делегация құрамында Боб Стюарт — Британ Парламенті қауымдар палатасының мүшесі (Консервативтік партия), Деннис Роган — Лордтар палатасы Төрағасының орынбасары (Консервативтік партия), Стефен Хепберн — Британ Парламенті қауымдар палатасының мүшесі (Лейбористік партия) болды.

Кездесу барысында экономикалық және парламентаралық ынтымақтастық жөнінде мүдделі әңгіме өрбіді.

Қонақтар «Ақ жол» партиясының саяси саладағы басымдықтарына қызығушылық танытты, ал фракцияда бизнес өкілдерінің болуы ерекше танданыстарын тудырды.

Еуропалық Одақпен қарым-қатынас, Брексит мәселесі, Астана Халықаралық Қаржы Орталығын (АХКО) құру тақыры-



бында, сондай-ақ ядролық қарудан бас тарту, нарықтық реформалар, инвестицияларды қорғау, қазақ тілін латын әліпбиіне көшіру секілді Президент Назарбаевтың бірқатар бастамалары туралы айтылды.

Британдық әріптестер басқосуды жалғастыру үшін «Ақ жол» депутаттарын Ұлыбританияға шақырды.

«Ақ жол» партиясының баспасөз қызметі



«АШАРШЫЛЫҚ — «коммунизмнің жарқын болашағы» атты жалаң ұранмен жасалған қасірет» — деп, ел газеті «Егеменде» халыққа Үндеу жасап жатса да, үндемейтін, қайта керісінше қасіретті мерекеге айналдыратын қандай әкімдер сонда бұлар? Бұрынғы КСРО-ның ықпалын күшейтуді ойлаған Ресейдің жобасы «Бессмертный полк» шеруіне елді бастап шығатын облыс әкімі Даниал Ахметовке (төменгі суретте) өз ұлтының бүкілхалықтық қайғылы қасіретін бөлісу жат па?

Мүмкін, Асем Нусуповаға мереке болса, мереке шығар бұл күн? Өйткені сол зұлмат пен зобалаңда қазақтың жартысы қырылмаса, бүгінде 13 миллион

ҚАЗАҚТЫҢ ЖАРТЫСЫ ҚЫРЫЛҒАН ЗҰЛМАТ ӘКІМДЕРГЕ МЕРЕКЕ МЕ?

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ АСЕМ НУСУПОВА ОРЫСША БАЯНДАМАСЫН «С ПРАЗДНИКОМ – 31 МАЯ!» ДЕП АЯҚТАҒАН...

«Кеше ғана «Бессмертный полк» алдыңғы сапында жүрген Шығыс Қазақстан облысының әкімі Даниал Ахметовтің ресми сайтына қараңыз. Қуғын-сүргін құрбандарын еске алуға қатысты бір ауыз сөз жоқ... А, айтпақшы Семейде Әлихан Бөкейханның ескерткіші алдына гүл шоқтарын қойған Ахметовтің орынбасары Әсем Нусупова қағазға шұқшиып, орыс тілінде баяндама жасап, сөзінің соңын «С праздником – 31 мая!» деп аяқтағанын ұмытып барады екенбіз ғой» — деп жазған abai.kz мақаласын кеше «Қазақ үні» порталы көшіріп басқан болатын.

Иә, сонда кезінде Бердібек Сапарбаев пен Ислам Әбішев қазақыландырып кеткен Шығыс Қазақстан облысына әкім бола салысымен Өскеменге «Қызыл алаң» саламын деп, қыпқызыл қиғылық салған Даниал Ахметов еліміз түгел аза тұтып жатқан Саяси қуғын-сүргін мен Ашаршылық күні неге жұмған аузын ашпайды?..

Ал оның бір жарым миллиондай халқы бар, Ұлы Абай туған өлкеден қазақша қағатын бір кадр таппағандай, таңдап алған орынбасары Асем Нусупова Семей қаласындағы Алаш көсемі Әлихан Бөкейхан ескерткішінде тұрып, Алаштың түбіне жеткен империя тілінде баяндама жасайды. Алаштың ордасында Алаш арыстарын аза тұтып тұрған елде орысша жасаған баяндамасын ол тағы да «С праздником – 31 мая!» деп, мерекелік көтеріңкі көңіл-күймен аяқтайды.

Асем Нусупованың облыс әкімінің идеологиялық орынбасары ретінде негізгі лауазымдық міндеті мемлекеттік тіл саясатын дамыту жұмысын; қоғамдық-саяси іс-шараларды дайындау және өткізу жөніндегі мемлекеттік органдардың қызметіне басшылық жасау болғанның өзінде істеп отырғаны мынау. Конституция-



Мүмкін, Асем Нусуповаға мереке болса, мереке шығар бұл күн? Өйткені сол зұлмат пен зобалаңда қазақтың жартысы қырылмаса, бүгінде 13 миллион емес, 60 миллионға жуықтайтын Қазақ елінде Қазақша білмейтіндерге мемлекеттік қызметте лауазымды орын жоқ болар еді ғой...

мызда белгіленген Мемлекеттік тілді таптап, Ресей тілінде сайрап, Аза тұту күнін Мерекеге айналдырады.

Сонда ШҚО әкімінің орынбасары Нусупова Асем Бековна өзінің негізгі міндетін қалай орындап отыр? Негізгі міндетіне қарсы жұмыс істеп отырған жоқ па? Ал мұндай өз міндетін білмей, білмегені тұрмай, өз міндетіне қарсы әрекет жасайтын жауапты лауазым иелері өкінішке орай әкімдіктер мен министрліктерде толып жатыр.

Қазақ халқының басына түскен қасіретті елмен бөлісуді білмейтін осындай «әкімдермен» біз қайда барамыз? Рухани жаңғыру дегеннің не екенін біледі ме бұлар? Елбасымыз Назарбаев:

емес, 60 миллионға жуықтайтын Қазақ елінде Қазақша білмейтіндерге мемлекеттік қызметте лауазымды орын жоқ болар еді ғой...

Мен облыс әкімінің орынбасарының аты-жөні төлқұжаты бойынша Нусупова Асем Бековна екеніне бәсігіміз, сондықтан солай жазып отырмын. Әйтпесе, қазақтың Әсем деген әсем аты ӘСЕМ деп жазылады. Сонда Әсем Нүсін Бекқызы болып, қазақша сауатты жазылуы керек. Бірақ Рухани жаңғырып жатсақ та, басшылар ретінде бұлай дәстүрлі текке көшуді бастау біздің әкімдік басшылары түгілі Үкімет пен Парламент мүшелерінің де үш ұйықтаса да, түстеріне де кірмейтін шығар... Әлемде аты-жөні екі тілде екі түрлі жазылатын сауатсыздық тек Қазақстанда ғана.

Шығыс Қазақстан облысы басшыларына, әсіресе Асем Нусуповаға айтарымыз, Сіздер үшін кеңес империясының қолдан жасаған зұлым саясатының кесірінен қазақ халқының жартысы қырылған Аштық пен Қастықтан құрбан болғандар күні мереке болса, ҚАЗАҚ ХАЛҚЫ ҮШІН АЗА ТҰТУ КҮНІ!

Қазыбек ИСА
Qazaquni.kz

■ ЗАҢ



Жақып Асанов:

СОТҚА ДЕЙІНГІ ТАТУЛАСУ - ДАУДЫ ШЕШУДІҢ ЕҢ ТИІМДІ ӘДІСІ

ҚР Жоғарғы сот төрағасы Жақып Асанов елге үндеу жасады

Жақында Жоғарғы сот төрағасы Жақып Асанов сотқа байланысты ел ішіндегі жағдайды сараптап, салмақтап, оқырмандарға үндеу жариялағаны белгілі. Иә, қазір сотқа дейінгі татуласу мәселесі өте өзекті болып тұр. Өйткені, жылына 2-3 миллион адам сот табалдырығын ғана емес, жүйкелері мен денсаулықтарын да тоздырып, сарсаңға түсіп жүргені мәлім болып отыр. Ендеше, неге екі ауыз сөзбен ердің тағдырын шешкен ата-бабаларымыздың дәстүрімен бәтуалы бітімге жол іздемеске. Қатулықтан гөрі татулыққа талпыну – ең тиімді іс болса керек.

«Ел даусыз болмас» дейді халық мақалы. Даулар – кез-келген қоғамға тән құбылыс. Бірақ, сол дау-жанжалды реттеу мәдениетіміз қандай?

Бізде дауды тек сот шешеді деген көзқарас санамызда қатып қалған. Сәл дау туса, дереу сотқа жүгіреміз. Екі арадағы мәселені сот аренасына шығарып, шешкіміз келеді.

Ал, даудың барлығын сотта шешу мүмкін емес. Сот екі жақты бірдей қанағаттандыра алмайды. Оның үстіне істің ақ-қарасын айыруға келмейтін жағдайлар бар. Мысалы, отбасындағы, ағайын-бауыр, достар, көршілер арасындағы таласты сот таразысына салу қаншалықты дұрыс?

Сіз сотқа арыз бердініз делік. Әрі қарай не болмақ?

Біріншіден, істің қаралуы созылып кетуі мүмкін. Іске нүкте қойылғанша, әдетте, бір емес, бірнеше сот отырысы өтеді. Шағымдар облыстық, тіпті Жоғарғы Сотқа жолданып жатады. Қайта-қайта жұмыстан сұранып, кәсіпті тоқтатып, жеке тірлікті ысырып қоюға тура келеді.

Екіншіден, үлкен шығын. Мемлекеттік баж төлейсіз, сот шығынын өтейсіз, заңгерді жалдайсыз, жолға шашыласыз.

Үшіншіден. Осыншама кезеңдерден өтсеңіз де дау Сіздің пайдаңызға шешілетініне еш кепілдік жоқ.

Керісінше, екінші тарап – туысыңыз, досыңыз, қызметтесіңіз болса, екі арадағы қатынасқа, сыйластыққа, әріптестікке нұқсан келеді.

Неге десеніз, сот – дау алаңы. Онда айтысуға, таласуға мәжбүр боласыз. Кейде тараптар ашуға беріліп, бір-біріне ауыр сөздер айттып жатады. Сол себептен кешегі туыстар бүгінгі жау, кешегі достар бүгінгі қасқа айналуы әбден мүмкін.

Сотқа жүгінбестен бұрын ақылға салып, ойланған жөн. Сіз немесе сотқа жүгінемін деген танысыңыз эмоцияға берілген жоқ па? Ашуды ақыға жеңдіріп, өзара келісімге келіп, шешуге болар еді ғой деп көбісі кейіннен өкініп жатады.

Ең дұрысы – татуласу, келісу, бітімге, бір мәмілеге келу. Одан екі жақ та ұтады. Уақыт

жоғалмайды. Ақша үнемделеді. Қатынас үзілмейді. Жүйке мен абырой-бедел сақталады.

Ата-бабаларымыз дауды бейбіт жолмен шешіп отырған. Дамыған елдерде де солай – даулардың 70-90% сотсыз, бітіммен аяқталып жатады.

Бізде болса, даулардың көптігінен судьялардың жүктемесі жылдан-жылға артууда. 2013 жылы соттарда 1,25 млн. іс қаралса, 2017 жылы – 2,6 млн. яғни, екі еседен асқан.

Бұл жағдай соттардың жұмыс сапасына, істерді қарау мерзіміне әсерін тигізуде. Әр судьяның өндірісінде бір мезетте 100-ден астам азаматтық іс пен материалдар. Істерге көмілген судьядан қандай сапа, қандай нәтиже күтуге болады.

Қазір әрбір азаматқа сотқа дейін де, соттың өзінде де татуласу үшін жан-жақты жағдай жасап жатырмыз.

1. Сотқа дейінгі татуласу бойынша.

Республикалық Кәсіподақтар федерациясы және Қазақстан халқы Ассамблеясымен бірге өңірлерде Сотсыз татуласу орталықтарын құрамыз. Онда кәсіби медиаторлар және басқа да мамандар жұмыс істеуде.

Олардың міндеті – келіссөз жүргізу, екі жаққа қолайлы, көңілге қонымды шешім іздеу және ұсыну. Татуласудың басты артықшылығы – ол тек дауды реттеп қана қоймай, сонымен бірге қарым-қатынасты сақтап, қалпына келтіреді. Тараптар өз еркімен, саналы түрде ортақ келісімге келеді. Медиаторды әрбір адам өзі таңдаған соң жемқорлыққа да жол берілмейді.

2. Сотта татуласу бойынша.

Екі жақ та қаласа, сот татуласу процесін бастау үшін істің қаралуын кез-келген сатыда тоқтата алады.

Аталған мәселеге қатысты сұрақтарды жергілікті соттар түсіндіріп, жол көрсетуге міндетті.

Татуласу – дауды шешудің ең тиімді әдісі.

Құрметпен,
Жоғарғы соттың төрағасы
Жақып Асанов
Qazaquni.kz

ОРЫС ТІЛІНДЕ ҚҰЖАТ ТОЛТЫРУ мен ОРЫСША СӨЙЛЕУДІ ТАЛАП ЕТУ – ЗАҢСЫЗДЫҚ!

БҰЛ ЗАҢСЫЗДЫҚПЕН БАР КҮШ-ЖІГЕРІМІЗДІ САЛЫП КҮРЕСУІМІЗ КЕРЕК

Қазақ елінде 29 жыл бойы келе жатқан бір заңсыздық бар. Ол – мемлекеттік мекемелер мен мемлекеттік қызметкерлердің тарапынан орыс тіліндегі құжатты, орыс тіліндегі мәтінді қазақ тілімен қатар беруді талап ету. Бұл заңсыздық пен бассыздықтың шектен шыққаны соншалықты, Әділет министрлігі (!) заңды тұлға болып тіркелу үшін өткізілетін құжаттардың екі тілде (қазақ және орыс тілдерінде) берілуін ұялмай-ақ талап етеді. Өткен жылы Дін істері және Азаматтық қоғам министрлігі жақсы жұмыс істеген үкіметтік емес ұйымдарға сыйақы тағайындады.

Біздің қоғамдық бірлестік те өзінің құжаттарын дайындай бастап еді, сыйақы тағайындау Ережесінің соңындағы «берілетін құжаттар мемлекеттік және орыс тілінде болуы керек» деген сөйлемді көріп, қуанышымыз су сепкендей басылды да, министрліктің орыс тіліндегі құжаттарды талап етуге құқы жоқ деп тауып, конкурса қатысудан бас тарттық...

Осыдан соң бұл мәселенің заңдық негізін анықтау үшін Қазақстанның Бас Прокурорына, Мәдениет және спорт министрлігіне арнайы сауал жолдадық. Бас Прокурор, республикалық деңгейдегі қозғалыстың сауалына жауап беруді өзінің дәрежесіне сай келмейді деп санаған болуы керек, біздің сауалымызды Алматы қаласының прокурорына жіберіпті. Ал Алматы қаласының прокуроры, бюрократияның алтын заңын бұлжытпай сақтай отырып, біздің хатымызды Алматы қалалық тіл басқармасына бағыттапты. Қысқасы, Бас Прокурор мырза жауап бере алмаған мәселеге қалалық тіл басқармасы жауап беріпті. Меніңше, егер олар өздерінің жауап беру құзретін біріне бірі жолдаса, соңғы жауапты Қазақстанның Бас Прокурорының жауабы деп қабылдауға әбден болады.

Сол жауаптың қысқаша мәтінін ұсынамыз:

«...Қойған сауалыңыз бойынша төмендегіні хабарлаймыз:

1. Қазақстан Республикасында мемлекеттік органдары мен меншік нысанына қарамастан басқа да ұйымдардың (олардың қызметкерлерінің) жеке азаматтар мен ұйымдардан құжаттарды орыс тілінде жазу мен толтыруды және орысша сөйлеуді талап етуге құқығы жоқ.

2. Құжаттарды орыс тілінде толтыруды талап еткен жағдайда Қазақстан Республикасы Конституциясы 7-бабының 1-тармағы, «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңының 4 және 8-баптары бұзылды деп есептеледі.

3. Қазақстан Республикасында мемлекеттік органдар мен меншік нысанына қарамастан басқа да ұйымдар (олардың қызметкерлері) ешқандай заңға сүйеніп азаматтардан құжаттарды орыс тілінде жазу мен толтыруды және орысша сөйлеуді талап ете алмайды

Басқарма басшысы: Р.Шимашева»

Енді ҚР Мәдениет және спорт

министрлігінің (Тіл комитеті осы министрлік қарайды) жауабынан үзінді:

«...Қазақстан Республикасының мемлекеттік мекемелері немесе заңды тұлғалары азаматтардан тек орыс тілінде құжат толтыруды талап етуі, Конституцияның, ҚР «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Заңының 10-бабы және ҚР «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңының 11-бабы өз деңгейінде орындалмауына әкеп соғады.

Жоғарыдағы аталған тіл туралы заңнаманың талаптары бұзылған жағдайда, Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінің 75-тармағының 1) тармақшасына сәйкес лауымды адамның тіл білмеуін уәж етіп жеке және заңды тұлғалардың құжаттарын, өтініштерін қабылдаудан бас тартуы, сондай-ақ оларды мәні бойынша қарамауы – ескерту жасау немесе он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде... айыпту салу жолымен әкімшілік жауапкершілікке тартуға әкеп соқтырады.

Вице-министр: Е.Қожғаланов»

Қазақ елінде әлі де мемлекеттік тілді меңгере алмай жүрген азаматтарға берілген жеңілдік бар. Ол – мемлекеттік органдарға өтініш, арыздарын, сауалдарын орыс тілінде беруге болатын мүмкіндік. Орыс тілінде немесе қазақ тілінде жолданған сауалдарға берілетін жауап та сол тілде болуы шарт. Алайда бұл – барлық азаматтардан мемлекеттік тілде жазылатын құжаттардың жанына орыс тіліндегі мәтіннің болуын талап етуге болады деген сөз емес.

Осы уақытқа дейін көптеген мемлекеттік органдар өздерінің қазақ тілін білмейтіндерін жасыру мақсатында өзімізді аудармашы етіп келді. Оған мүмкіндік беріп отырған да – өздеріміз. Ал орыс тіліндегі құжаттардың көшірмесін сұраудың не екі тілде берілуін талап етудің ешқандай құпиясы жоқ – сол жерде отырған қызметкерлер мемлекеттік тілден мақұрұм, сондықтан аударманы өздерінің жұмыстарын жеңілдету үшін біздерден сұрайды (қазақ тіліндегі нұсқасы қоқыс салынатын жешікке лақтырылады).

Ол – заңсыз талап, сондықтан, бұл заңсыздықпен бар күш-жігерімізді салып күресуіміз керек!

Дос КӨШІМ
Qazaquni.kz

■ ЖАНАЙҚАЙ



ҚЫТАЙ ҚАМАУЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ АҚЫНЫ АРАША СҰРАЙДЫ

Қазақ қауымына Қытай Халық Республикасының азаматы, қандасмыз, ақын Ертай Сұлтанбекұлының қысқаша хаты жетті. Биылғы мамырдың 25-інде тұтқындалған ол осы жазбасы арқылы мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев пен Халықаралық Адам құқығын қорғау ұйымдарынан, Бұқаралық ақпарат құралдарынан, сондай-ақ жалпы қазақстандық бауырларынан өзіне көмек қолын созып, тұтқыннан босатуға ықпал етуін өтінген.

Бірталайдан бері көршілес Қытай еліндегі қандастарымызға осынау мемлекет билігі тарапынан жасалған қисынсыз әрекеттерді әшкерелеп жүрген «Атажұрт еріктілері» ұйымының Алматыдағы кезекті мәслихаты осы мәселеге арналды.

Аталған жиынға тұтқындағы ақынның ағасы Жеңісбек пен қарындасы Нұргүл арғы беттен арнайы келіп қатысты.

Ұйым жетекшілерінің бірі Серікжан Біләштің айтуынша, жазықсыз қапаса қамалған ақын Ертай Сұлтанбекұлының хаты, негізінен, Лев Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры, белгілі қытайтанушы Дүкен Мәсімханұлының атына жолданған. Онда Ертай ғалымға жағдайын мәлімдеп, өзінің жан-дауысын қалайда Елбасы мен жоғарыдағы айтылған орындарға жеткізуін өтінген.

Жиын барысында белгілі болғанындай, Қытай еліндегі орта мектептердің бірінде мұғалім болып еңбек еткен Ертай Сұлтанбекұлы Қазақ еліне 2001 жылдан бастап келіп-кетіп жүрген. Ал 2007 жылдың 30-тамызында республикалық «Егемен Қазақстан» газетінде оның «Нұрағанның монологы» атты көлемді поэмасынан үзінді жарияланады. Ал 2008 жылы осы шығармасы үшін ол Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың Алғыс хатын алады.

■ МӘСЕЛЕ

Әлихан БӘЙМЕН:

ҮКІМЕТ ВЕБСАЙТТАРЫНЫҢ ОРЫС ТІЛІНДЕ АШЫЛУЫ ЗАҢҒА ҚАЙШЫ

Белгілі саясаткер, Мемлекеттік қызмет саласындағы өңірлік хаб басқарушы комитетінің төрағасы Әлихан Бәймен өзінің Фейсбук парақшасында: «Бізге ақпарат агенттіктерінің бәрінің вебсайттары алдымен орыс тілінде ашылады екен. Қазақша ақпарат кешірек беріледі, ал кейбіреуі тіпті таратылмайды. E-gov., Қазақстан Үкіметі сайттары да солай. Заңға да, ресми ұстанымға да қайшы жәйт» – деп жазды.

Иә, осыдан біраз бұрын елдің бас газеті «Егемен Қазақстанда» да бұл мәселе көтеріліп, Қазақстандағы көптеген министрліктер мен мемлекеттік органдардың вебсайттарының атауы

– Менің інімнің барлық «кінәсі» де осы секілді. Әйтпесе ол Қытай еліндегі ешбір дін мәселесіне де, ұлтаралық жағдайларға да араласпаған адам. Қытай билігіне Ертайдың өзге елді мадақтап, оның көшбасшысын асқақтата жырлауы аса ұнамай қалғандай, – дейді Жеңісбек Сұлтанбекұлы. – Інім 1968 жылы дүниеге келген. Ұстаздығына қоса ақын, сазгер. Қытайдың саяси тұзағына түсетіндей бөтендей айыбы жоқ.

– Әлгі толғау жарық көрген соң Ертайды мұғалімдіктен шығарып, басқа жұмыстарға салып қойды. Одан бір күні тұтқындап, алып кетті, – дейді көз жасына ерік берген Нұргүл Сұлтанбекқызы. – Ондай түрмеге түскен адамдардың тірі шығуы неғайбыл. Ал арагидік түсіп шыққандардың айтуынша, ондағы жағдай адам төзгісіз, абақты қапасынан жаман. Сол сұмдықтан бауырымыздың босауына жәрдемдесе көріңіздер!

Серікжан Біләш:

– «Суға кеткен тал қармайды» дегендей, Ертай бауырымыздың жанайқай «сәлеміне» көпшілік қауым назарын аудару үшін жиналып отырмыз. Бүгінде мұндай ахуалды қаншама қандасмыз бастан кешуде. Қытайда «қайта тәрбиелеу» бағытында қазір төрт түрлі орталық жұмыс істейді, – деді. – Ал оларда адамзат тарихындағы ең жантүршігерлік оқиғалар болып жатыр. Әділетсіздік күннен күнге күшеюде. Бүгін бұл ел Қазақстанға туысқаншылап келіп қайтқан адамдарды, сондай-ақ осындағы жоғары оқу орындарында оқитын студенттерді де кері шақыртып алып қамап жатыр.

Кейбір бейресми деректерге қарағанда, қазір жоғарыда аталғандай түрмелерде мыңдаған адам отыр.

qazaquni.kz



Ресей тілінде екені сыналған еді... Бұл көкейтесті тақырыпты «Қазақ үні» сайты да көшіріп басқан болатын.

Содан бері солардың беті бері қарағанын көрген жоқпыз.

Тіпті Үкіметте де үн жоқ!?

qazaquni.kz

Еркін ойды қапаса қамаған кеңес кезеңінде Махамбет рухындағы азаматтық-ұлттық бірегей тұлғасымен халық құрметіне бөленген аса ірі ақынымыз Жұбан Молдағалиев болғаны белгілі. Жұбан ақынның кеудені басқан кеудемсоқтыққа наразы өрлікпен: «Мен – қазақпын!» деп жалпақ дүниеге жар салуы нешеме ұрпақтың намысына қайрақ болмады десеңізші. Мыңдаған ауыл-мектеп, аудан сахналарынан: «Мен – қазақпын мың өліп, мың тірілген!» деп тебірене оқылған отты жыр шумақтары қаншама қазақтың қанын қыздырып, қаншама жастың жүрегіне шоқ салмады десеңізші. Ал, атақты «Хатшыға хат» өлеңі тоталитарлық жымысқы тәртіппен шегенделген өктем қоғамның бетпердесін сыпыруға талпынған бірден-бір алғашқы қадамдарының бірі болғаны да рас.

Әлбетте, ақын азаматтығының шырқау шыңы 1986 жылдың желтоқсанында Жазушылар одағында қаһар хатшы Колбинмен кездесуде қазақ ұлтының жоғын жоқтап, қазақ жастарының арнамысын қорғап, ашына, шамырқана, ызалы-назалы сөз сөйлеуі болатын. Осындай батыр мінезді, ержүрек ақынның енді бірде: «Мен қазақ әйеліне қайран қалам!» деп соншалықты нәзік те мейірбан сыршылдықпен, айрықша аяулы махаббатпен жырлай алғанына өзіңіз де қайран қалғандайсыз. Иә, сүйе білмес жүректен ерлік те шықпайды. Қазақ әйелін осыншалықты қадір тұтып, қастерлейтін парасатқа жетелеген, бәлкім, анасы Зеріп, сонымен бірге қырық бір жыл отасқан жан жары Софья апай болар.

Ақжайықтан тартып, Орал өңірін адақтап, Алатаумен астасып, дабысы «Байқоңыр баспалдақтарымен» өрлеп, жойқын «Сел» екпінмен үдемелеп, «Кісен ашқан» күйінде тебірене шалқып, қазақтың «Қыран даласына» түгел жеткен қыран қазақтың зайыбы Софья Мәлікқызымен сұхбаттасуды өзімізге парыз санап едік.

– Софья апай, жұрт Жұбақан екеуіңізді нағыз Құдай қосқан қосақтар еді деп аңыз қылады. Ағамен алғаш қалай кездесіп, көңілдеріңіз қалай жарасты?

– Расында да, Жұбан екеуімізді қосқан әуелі Құдай, сосын иманды болғыр енем Зеріп деген кісі. Өмір-бақи жарықтық енемнің атын атамай, бетіне бір келмей, сыйлап өттім. «Мама» деуші едім. Енді өзім сексеннен асқанда, өзім де сегіз немере, төрт шөберенің әжесі болғанымда, ел білсін деп, атын атағанымды аруағы кешірер.

1947 жылы әлі де әскери қызметтегі Жұбан Ташкенттен Алматыға ауысып келіп, қазіргі Панфиловшылар паркіндегі Офицерлер үйінің коменданты болып істеп жүреді. «Майдан» газетінде мәшіңкеші болған Айша апайдың үйіне тоқтап, бір бөлмесіне кіреді. Тайпақтан шешесін алып келеді. Ол кісі өзі коммунист, сельсовет төрағасы болған, еліне қадірлі адам. Сол кезде сырқаты бар екен. Емдетеді. Анасы енді: «Келін әпер!» деп дігерлейді. Жұбан бір адамды әкеп көрсетсе, оны ұнатпапты. Сосын Айша апайдың көршісі, маманмен, нағашы шешеммен жақын таныс Гүлсім деген апайға: «Маған бір жақсы қыз тауып әкелші, мен көрейін» – дейді.

Ол кездегі менің жағдайым былай. Нағашы атам Сейітқали Мендешев 1937 жылы «халық жауы» деп ұсталып, атылып кеткен. Өз әкем 1942 жылы соғыста қаза тапқан. Нағашы шешем Рәзия, анам Жұпар (паспорты бойынша Тамара) бес баланы бағып, бірге тұрамыз. Мен Москваның соғыс жылдарында Алматыға көшірілген мақта-жіп иіру фабрикасында жұмыс істеймін. 1947 жылы Москвадағы Бүкілодақтық физкультура парадына қатысқам. Сонда түскен фото үйде үстел үстінде тұрушы еді, Гүлсім апай соны білдірмей алып кетіп, Жұбанның анасына көрсетеді. «Жарайды, осы қызды алып кел» дейді ол кісі.

– Қыз ұната ма, жоқ па, онда шаруа жоқ қой?



«АСЫЛ ЖАРЫМ, азаматым –

Әйгілі Жұбан ақынның зайыбы

– Ол кездің үлкен кісілері солай еді ғой. Онда мен қазақша білмеймін. Түсінемін, бірақ сөйлей алмаймын. Жаңағы жайлардан бейхабармын. Гүлсім апай әлденені сылтауратып Айша апайдың үйіне алып барып, Жұбандар тұратын бөлмеге кіргізді. Керуette – Жұбан, жердегі төсек үстінде аяқ жағын беліне дейін көрпемен қымтанып анасы отыр екен. Жұбанды алғаш көруім осы. Әскери форма, кительмен отыр. Капитан. Сымдай тартылған сымбатты да тұлғалы жігіт. Не жағдай екенін ішім сезді. Үндеместен есік алдындағы орындыққа отыра калдым.

Гүлсім апай: «Шай қайната қояйын» деп самауырды алып шығып кетіп, қайта кірді. Жұбан сол арада: «Сіз мына кісіні кіргізіп, өзіңіз ештеңе деместен шығып кеттіңіз. Бұл кісі ұялып отыр білем» деді. Гүлсім апай: «Ә, бұл Тамараның қызы ғой, танысып отырыңдар» деп күлімсіреді. Жұбан маған қолын берді:

– Жұбан!
– Софья!

Сосын төсек үстінде отырған болашақ енеме қол беріп амандастым да, қайтадан орныма келіп отырдым. Шай ішеміз деген кезде рахмет айтып, шығып кеттім.

Ертеңіне Гүлсім апай біздің үйге келіп: «Ұнатты!» деген хабарын жеткізді. Шешесі: «Осы қызды алсаң да аласың, алмасаң да аласың. Басқаның маған керекті жоқ» деп қиғылықты салып отыр дейді.



«Жалғыз шешесі бар, сол кісіні күту керек, сол кісінің айтқанын істеу керек. Сонда бәрі дұрыс болады» дейді.

Үлкен кісі өз үйімде де бар, өз ойымша, қарт адамды бағуды білетін сияқтымын. Киім-кешегін таза ұстасам, тамағын уақтылы берсем, басқа да дегенін істесем... Бұл айтқандар да қолымнан келетін сияқты. Сөйтіп келін болып ақ босағаны аттарда: «Анамды сыйлауға тиіссін» деген Жұбанның тілегін он сегіздегі өрімдей шағымда заң ретінде қабылдап едім. Осылайша екі-үш қайтара кездескеннен кейін бір-бірімізге кәдімгідей үйренісіп айналасы бір аптаның ішінде үйге келіп айттырды. Қырық жетінші жылдың 22-қарашасында үйде жұпыны ғана ұзату тойымды жасады.

– «Сүйдім-күйдім» деген, жалындаған махаббат болған жоқ екен ғой? Бірақ Жұбақан кейінірек: «Не ғалым, не қайраткер болмасаң да, Әйелдің даналығын сенен ұқтым» деп өзіңізге бас ұрыпты-ау.

– Әуел бастан-ақ арамызда «күйдім-сүйдім» деген, алдаусыратқан арзан сөз болған жоқ. Шынайы сыйластық пен сенімге жүгіндік. Мұндайда махаббат өзі артынан келеді екен. Екеуіміздің өмірлік сырымызды Жұбан кейін былай жырласа, сол рас:

– Сіз ше? Алғаш көргенде сіз ұнаттыңыз ба Жұбақанды?

– Шынымды айтсам, жігітті мен де ұнаттым. Әрі жағдайдың өзі осыған бейімдеп тұрды. Нағашы шешем: «Қазіргі уақыт қиын, тұрмысқа шық, сөйтіп бізге де қарайлас» деп айтып отыратын. Ал мен айттырған кісіге барғым келмей жүрген. Әрине, ол сұңғақ бойлы, сымбатты капитан Жұбанмен салыстыруға келмейтін.

Біз ол кезде қазіргі Сейфуллин мен Гоголь көшелерінің қиылысында, №15 мектептің қасында тұрамыз. Жолдасы Сағынғали Сейітовті ертіп Жұбан келе бастады. Мені шақыртып сыртқа шығарып алады. Киноға не театрға, ешқайда бармаймыз. Үшеуіміз Сейфуллин, Гоголь, Аманкелді көшелерін неше қайтара айналып жүреміз де қоямыз. Сағынғали: «Жұбан соғыста болған, өзі ақын, келешегі зор» дейді. Ол күндерде ол қандай келешек екенін мен түсіне қоймаймын.

– Таныстық, таныстық та үйлендік біз, Үйі де, күйі де жоқ күйде едік біз. Жұпыны сен ұяң қыз, мен – майдангер, Тұрмысты кімнен, қашан үйреніпті?

Бар түгіл жоққа разы, тұра бердік, Болмады сынық ожау мұра дерлік. Сенгенбіз «сүйеміз» деп ант-су ішпей, Бұл тіпті болмаса да сірә да ерлік...

Жұбанның: «Мен сені сүйеді екем» деген сөзін алғаш рет он сегіз жылдан кейін Моңғолияда сапарда жүріп жазған хатынан оқығанымда толқып, көзіме жас алғаным бар еді. Түйіп айтсам, Жұбандай үлкен жүректі, саналы азаматқа жар болған, онымен өмірдің ыстық-суығын қатар бөліскен қырық бір жылым – ең бақытты жылдарым, мағыналы дәурен, үлкен тарих.

– Сол ғажайып бақытқа жеткеніңіз үшін енеңізге қарыздар сияқтысыз ба, қалай?

– Әлбетте, Құдайдың қалауы енем арқылы жүзеге асқаны рас. Қай ана баласына бақыт тілемейді дейсіз. Жұбанының бақыты мен екенімді Құдай білдірген шығар жарықтыққа. Үйленген соң бірден елге, Тайпаққа апарып, ауылда той жасады, абысын-ажын мен үлкендерге сәлем бергізді. Басыма орамал салып, сол елдің келіні боп түстім. Сонда әлі ЗАГС-қа да отырған жоқ едік. Ауылға барғанда барлық тамақты бір қазанға қалай пісіреді деп таңқалатынмын.

Алматыға келгесін Жұбан «Лениншіл жас» газетіне жұмысқа тұрды. Пәтер жалдаймыз. Жазушылардың көбі солай. Тұрмыстың тар кезі, жетпей жататын нәрсе көп. Жұбан көбінесе түнде отырып жазатын. Шам сөнп қалса, шыны құтыға керосин құйып, қолдан пілтелі шам жасайды.

Жұбанның айрықша бір қасиеті, анасын керемет жақсы көріп, құрметтеді. Совминнің ауруханасына жатқызып, емдетіп жүрді. Мен маманның ауылдық киімдерін тастатқызып, ательде қала үлгісіне лайықтап бірсыдырғы киім тіктіріп бердім. Енем аппақ, аққудай келбетті кісі. Айтарын да айтып салып отырады.

– Мына Жұбаным әкесінен алты

У каждого языка, как и народа, имеется внутренний стержень, потенциал, который при определенных условиях может раскрыться. По мнению Мурата Ауэзова, «выживают языки, активно, с полной мерой мобилизованности участвующие в борьбе того или иного народа за свое историческое самоутверждение. Мы это видели у нас в трудные 20–30 годы прошлого века, в период активной общественной жизни». По многим социолингвистическим признакам у нас есть возможности и условия для возрождения казахского языка. Дело за малым – за знатоками языка.

КОГДА ПОЯВИТСЯ НОВЫЙ МУХТАР АУЭЗОВ?

Язык как социальное явление должен иметь в себе потенциал для утверждения в жизни, для своего развития в обществе. Для развития казахского языка в данной ситуации, как принято говорить, имеются объективные и субъективные условия.

В общих чертах языковое

численности. По этой причине казахский язык стал «пестрым», без былой богатой лексики и художественных достоинств.

Как преломить такую ситуацию? Как повлиять на изменение языковой ситуации? Есть ли культурные, лингвистические, образовательные средства для расширения функционирования казахского языка? Есть ли какие-то внутренние резервы



Мурат АУЭЗОВ:

ЯЗЫК САМОУТВЕРЖДАЕТСЯ В БОРЬБЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

законодательство РК – за функционирование государственного языка во всех сферах общественных отношений, хотя не всегда и не везде по какой-либо причине это наблюдается.

Самое главное, преломилось отношение общества и государства – пришло понимание необходимости использования казахского языка во многих сферах жизни страны, и идет расширение сферы его функционирования. Особенно сильны позиции казахского языка в системе среднего образования: в последние годы большинство школьников учатся в казахских школах. Увеличивается и количество казахских отделений в вузах: если в начале 2000-х гг. около 30 % студентов обучались на отделениях с казахским языком обучения, то сейчас – около 60 %.

Однако внимательное отслеживание языковой компетенции представителей разных социальных слоев, которых мы слышим на улице, с экрана телевизора, в учебной аудитории, в государственных органах и т.д. оставляет удручающее впечатление. Сложилась парадоксальная ситуация: при росте носителей языка идет снижение его качества, что противоречит статусу языка.

Если Мухтар Ауэзов в свое время говорил, что может написать на казахском языке текст любой сложности, то ныне таких людей не осталось. Сегодня вместо акынов говорят акимы. Условно говоря, взамен языку Абая и Ауэзова пришел язык газетной публицистики, социальных сетей, которому очень трудно оформлять тексты на философские, законодательные, технические, научные, спортивные, городские и другие темы. Именно в этих сферах наиболее много т.н. заимствований из русского языка, что вызвало большую трудность функционирования языка из-за их много-

языка, которые нужно «разбудить»?

С этими вопросами я обратился к Мурату Ауэзову. Известный культуролог после своих книг на русском языке в прошлом году впервые написал книгу «Ділім» на казахском языке, которая имеет большой успех среди читателей, – были многочисленные встречи автора с ними в разных городах страны. И наш разговор о казахском языке начался с воспоминаний о детских, студенческих годах, о книге «Ділім» и завершился о необходимости самоутверждения языка.

«БУНТ» ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ ДЛЯ САМОУТВЕРЖДЕНИЯ ЯЗЫКА

Мурат Мухтарович, говоря о казахском языке в его жизни, поделился воспоминаниями: «Среди детей в нашей многодетной семье, пожалуй, самый лучший казахский язык был у меня. Этому огромное значение придавал отец мой, Мухтар Ауэзов. Помню даже, как он сам за руку отвел меня в первый класс казахской школы. В то время в городе было только две казахские школы. Уделяла этому большое внимание и моя мама, Фатима Габитова. Маму в ссылке, в Мерке, поддерживали, спасали песни алашординцев, которые она пела, читала их стихи. Стихи Магжана Жумабаева я помню с детства. Я понимал, мне было интересно, когда мать пела песни алашординцев, многое оставалось в памяти.

Из тех времен я хорошо знаю стихи Магжана Жумабаева. Например, в «Аксак Темір сөзі»:

Көк Тәнірісі – Тәнірінің
Тұқымы жоқ, заты жоқ.

Жер Тәнірісі Темірдің
Тұқымы – түрік, заты – от!

Вот такие великолепные стихи! Конечно, по духу они были пантюкистские, но это и стихи и мировоззрение «Алаш-Орды».

Когда учились в Москве, мы выступали в защиту казахского языка. Теория Хрущева, что через 20 лет нынешнее поколение советских людей будет жить при коммунизме, и все идет к тому, чтобы создать единый советский народ, в котором многообразие языков и культур неуместно. На деле это приводило – мы хорошо знали об этом – к резкому сокращению числа казахских школ.

И когда мы создали движение «Жас түлпар», пришли к единодушному мнению, что это – неправильно, когда язык родителей попирается. Это были ребята в основном русскоязычные, которые учились в Москве. Потом мы поехали в Джамбул, в Чимкент, в целинный край. Мы были поражены, что на пять областей целинного края была лишь одна газета на казахском языке и та – слово в слово перевод газеты «Целинный край». А мы ведь были студентами московских вузов с хорошей теоретической базой.

И в этой атмосфере пробуждался наш дух – и очень здорово, что он нашел свое направление, высокие цели в защиту национального достоинства. И как было второе рождение не реабилитированных алашординцев. Вот моя мама присылает сто казахских пословиц (и другие ребята тоже получали подобное от родных), чтобы я знал их, имена алашординцев она называет с большим уважением, того же поэта Магжана Жумабаева, вспоминает стихи, которые ей посвятил Ахмет Байтұрсынұв.

Мурат Мухтарович о своем возвращении к родному языку: «Я – оралман в казахский язык. У меня были периоды жизни, когда я слабо владел казахским языком. Но всегда искал пути к нему. Мухтар Ауэзов говорил, что он может любую философскую проблему изложить на казахском языке. Но язык – как кладовая. Чтобы он стал твоим, надо переступить порог. К слову,

в Китае казахский язык покоряюще полнокровен. Там он до последнего времени сохранял функции национального самоутверждения.

Книгу «Ділім» я написал с особой любовью. Слово «Ділім» происходит с иранского языка и означает внутренний мир человека. Как вы знаете, мой отец поддерживал идеи наших алашординцев. Все, что я перенял от отца, все знания я постарался передать в этой книге».

По мнению Мурата Ауэзова, «выживают языки, активно, с полной мерой мобилизованности участвующие в борьбе того или иного народа за свое историческое самоутверждение. Мы это видели у нас в трудные 20–30 годы прошлого века, в период активной общественной жизни. Тогда в борьбе национальной интеллигенции, алашординцев казахский язык сумел найти новые формы, стили, слова для своего роста, и в итоге в этом бунтарском самоутверждении на казахском языке появились великие произведения литературы, изумительные театральные постановки. В «позднее» советское время язык оказался в периферии социальной жизни, он был отлучен, сдвинут от общественной жизни. А сейчас есть все условия для самоутверждения языка при условии «бунта» национальной интеллигенции...»

«ЯЗЫК ЕСТЬ ЖИВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ДУХА»

Действительно, язык развивается так же, как и народ – в борьбе, преодолении преград. И язык с помощью писателей, лингвистов, знатоков языка тоже должен выживать, конкурировать, совершенствоваться.

По какой причине казахский язык выдержал смену графики в советское время? В то время еще были живы традиции устного народного творчества, была жива

мощная традиция акынов, было много носителей классического казахского языка – несмотря на смену графики, появилась целая плеяда известных писателей и поэтов начала XX века: Магжан Жумабаев, Ахмет Байтұрсынұв, Жусупбек Аймауытов, Мухтар Ауэзов, Миржакып Дулатов, Сакен Сейфуллин, Ильяс Жансугуров, Беймбет Майлин и др.

И была активная общественная жизнь. Язык произведений казахских классиков смог пройти жернова и второй смены графики – с латиницы на кириллицу, на которой издано огромное количество книг на казахском языке.

Именно тогда была начата языковая реформа Ахмета Байтұрсынұва, казахский язык «оживился», появились новые литературные жанры: театральные пьесы, повести, романы, памфлеты и т.д. В казахском языке до сих пор используются лингвистическими терминами, введенными Байтұрсынұвым.

И ныне, перед языковой реформой, общество живет в надежде, что «бунт» интеллигенции возродит функции национального самоутверждения казахского языка, появятся носители классического казахского языка. Надо возрождать традиции устного народного творчества, традиции акынов, айтысы и т.д.

Жизнь меняется на глазах, и нынешние школьники без знания государственного языка могут остаться за бортом жизни. В частности, казахский язык включен в ЕНТ, поэтому без его знания будет трудно поступить в ВУЗ. Конкурс в Назарбаев интеллектуальную школу Алматы показал, что претендентов для обучения после русской школы (прежде всего не казахов) значительно меньше, чем после казахской, хотя в южной столице русских школ больше, чем казахских. Возможно, из-за казахского языка, включенного в тестирование. В тестирование включены и русский, и английский языки, и школьники казахских школ показывают лучшую языковую подготовленность.

Соотношение языков постепенно меняется, и чиновники различного уровня, руководители компаний, предприятий должны это учитывать. Например, в силовых структурах Алматы внутренняя переписка ведется в основном на казахском языке: письма, докладные, заявления и т.д. Необходима разъяснительная работа со стороны государства в области языковой политики. Такую работу проводил, например, Дос Кошим, председатель республиканского движения «Ұлт тағдыры», в северных областях страны, агитируя славянское население отдавать своих детей в казахские школы, чтобы они впоследствии не остались на обочине жизни.

У нас появились телеведущие некоренной национальности, ведущие телепередачи на казахском языке: перед людьми другой национальности открываются широкие возможности в плане своей профессиональной деятельности.

Как сказал Гумбольдт, «язык есть живая деятельность человеческого духа». Надо возрождать дух казахского народа.

По мнению экспертов, Казахстан сейчас стоит на распутье между светским будущим и религиозным. От того, куда качнется маятник, зависит очень многое. Какими станут страна и общество в случае, если возобладает тенденция к клерикализации государства? Об этом наш сегодняшний разговор с Арманом Кудабаяем, преподавателем вуза, блогером и журналистом, специализирующимся на религиозной тематике

— Давайте гипотетически предположим, что Казахстан через лет 20 станет мусульманским государством. Как, на ваш взгляд, изменится в этом случае наше общество?

— К сожалению, сегодня для этого уже не нужно выстраивать гипотетических теорий — достаточно просто выглянуть в окно. Еще каких-то 10-15 лет назад не только наши горожане, но и жители сельской глубинки не знали ни турецких новомодных платочков, ни модернизированной паранджи. Тогда даже муллы не могли отличить хиджаб от никаба, не говоря уже о том, чтобы объяснить их смысл и то, насколько они уместны в наших условиях. Мы знали лишь, что во время отправления мусульманских обрядов необходимо прикрывать голову, а хиджаб в тех же околорелигиозных книгах переводился просто как платок. Но факт то, что народ тогда был менее религиозным.

О том, что на улицах заметно увеличилось количество людей в мусульманской одежде, заговорили 5-7 лет назад. Одновременно стали появляться публикации, в которых объяснялось различие между хиджабом, никабом, химаром и чадрой, начались разговоры о том, насколько все это соответствует нашему менталитету и культуре. Мы все почувствовали изменения, происходящие в нашем обществе, но в большинстве своем надеялись на то, что это временное явление, некий модный тренд — мол, переболеем и забудем.

Но «болезнь» не прошла, а только усилилась. Заметьте, сегодня мы уже не обращаем внимания на людей в религиозном облачении, хотя еще лет 7 назад с удивлением рассматривали их, встретив, например, в общественном транспорте. Кстати, сейчас те же автобусы и троллейбусы уже на треть заполнены молодыми пассажирами в религиозных платках и накидках, в арабизированных тубетейках.

— Что в этом плохо?

— Один мой приятель работает в солидной зарубежной компании и по долгу службы часто бывает в странах Центральной Азии. По его словам, иностранцы, приезжающие в Ташкент, Душанбе или Ашхабад, сразу примечают местный национальный колорит и особый дух во всем, в том числе в одежде. Скажем, в соседнем с нами Кыргызстане они нередко встречаются на улицах мужчин в национальных ак-калпаках и девушек в красивых кемешках.

А вы знаете, как зарубежные специалисты отзываются о Казахстане? Они называют нашу страну подобием Турции или Аравии! Причем третьесортным подобием... И в этом нет ничего удивительного, ведь даже на казахских свадьбах некоторые невесты выходят в арабизированных нарядах. Моему приятелю приходится водить своих иностранных гостей в театры, чтобы те увидели, как на самом деле выглядят национальные казахские



РЕЛИГИОЗНОЕ ЗАВТРА. ГРОЗИТ ЛИ КАЗАХСТАНУ «ИСЛАМСКОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ» И ЧЕМ ЭТО ЧРЕВАТО?



костюмы. Единственное, что нас еще как-то спасает, это праздник Наурыз, когда казахи демонстрируют свои, а не чужие традиции и обычаи.

— Какая же опасность таится под «черной одеждой»?

— Опасность заключается, прежде всего, в размывании наших ментальных, поведенческих и ценностных характеристик, потере национальной идентичности. Когда молодые люди с пеной у рта доказывают, что никаб является исконным атрибутом казахской культуры или что платок нужно носить именно как хиджаб, а не иначе, это говорит о том, что для них на первом месте стоят религиозные приоритеты (причем чуждые), а не национальные. При этом они сознательно игнорируют тот факт, что наши прабабушки или праматери, вольные степнячки, не только не закрывали лица, но и крепко сидели в седле, не уступая мужчинам в воинских талантах.

Казалось бы, еще совсем недавно иностранцы, сравнивая страны ЦА, ставили в пример уровень казахстанского образования, медицины, восхищались тем, какое положение в нашем обществе занимают женщины. Да и мы сами с гордостью говорили, что казашки чуть ли не первыми на Востоке скинули паранджу (и то в южных регионах)... А сегодня мы уже опережаем своих соседей по количеству мечетей на душу населения, по нашим улицам спокойно гуляют девушки в черной парандже.

миренное существо в мрачной одежде?

И это не просто внешние атрибуты. Произошел сбой в программе массового поведения. Все наши многолетние достижения в этой области оказались попросту перечеркнутыми. Об этом говорит уже тот факт, что казахстанское общество вдруг стало осуждать казахских девушек за «излишнюю своевольность»...

Увы, прослеживается следующая хронологическая цепочка: женщина с открытым лицом — женщина в хиджабе — женщина в никабе... Думаю, ответ очевиден.

— В любой непонятной ситуации мы привыкли обращаться к опыту

смотря на то, что они отрешиваются от религиозных принципов, на самом деле недалеко ушли от них. Достаточно вспомнить явно «антиженский» характер их выстулений. Дошло до обвинений в преднамеренном соблазне мужчин «неподобающим внешним видом», под который попали обыкновенные джинсы...

— Некоторые эксперты считают, что сравнить Турцию и Казахстан, особенно в религиозном плане, не совсем корректно...

— Лично я не вижу никакого преувеличения в разговорах о «турецком проекте» в Казахстане. Достаточно вспомнить, что хиджабы, а по-простонародному «турецкие платочки», в свое время были весьма успешно внедрены в наше общество усилиями пресловутых турецких лицеев.

Напомню, что Эрдогана к власти привела волна недовольства излишней светскостью турецкого общества, наследием великого реформатора Ататюрка, якобы допустившего «моральное падение турецких женщин и турецкой молодежи», а также отходом от традиций и религиозных корней. В арсенале наших уятменов похожие «моральные» претензии...

— И все-таки, каким вы видите Казахстан в будущем?

— Чтобы ответить на этот вопрос, предлагаю снова обратиться к опыту Турции. Как вы знаете, одним из последствий политики Эрдогана стал отток профессуры, педагогов, журналистов, деятелей культуры и интеллигенции в страны Европы и США. Да, среди них много сторонников Фетхуллага Гюлена, но все же большинство людей, судя по последним событиям, бежит именно от правящего режима.

Вспомните, к примеру, нападение на ночной клуб «Reina» в одном из старейших и элитных районов Ортакёй в Стамбуле, которое случилось в начале прошлого года. Дело в том, что этот район, как и сам клуб, были излюбленным местом европеизированной (не путать с элитной) турецкой молодежи. Родственники жертв до сих пор обвиняют в трагедии эрдоганскую политику нагнетания религиозной нетерпимости. Но эти призывы почти не слышны на фоне борьбы с «моральным грехопадением» турецкого общества.

Чтобы увидеть связь между нашими странами, достаточно проанализировать данные в отечественных СМИ об оттоке населения из Казахстана в страны ближнего и дальнего зарубежья. Причем давно уже замечено, что значительную часть этой потенциально квалифицированной или по факту квалифицированной миграционной волны составляют именно казахи. В числе многочисленных причин, вынуждающих их покидать родные места, — опасения за свое будущее, ощущение чуждости происходящего в стране, несогласие с отдельными общественными процессами и новыми реалиями.

Вы спрашиваете, каков возможный сценарий? Уверен, что чем больше таких людей будет уезжать из страны, тем больше на наших улицах будет появляться никабов и хиджабов. И я вполне допускаю, что рано или поздно наступит момент, когда требования носить религиозные платки зазвучат не только в государственных и образовательных учреждениях...

Сауле ИСАБАЕВА
samonitor.kz, 16.05.2018
(в сокращении)

других стран. Как вы считаете, чьи ошибки могли бы послужить для нас уроком?

— В этом плане для меня весьма показателен пример Турецкой Республики. Там приход к власти Эрдогана и его происламистской «Партии справедливости и развития» (которую называют «партией ползучего исламизма») породил жесткое противостояние в обществе, разделил страну на две части — религиозную и светскую. В итоге за бортом осталось практически все то, чего стране удалось достичь за два десятилетия правления основателя турецкого государства Мустафы Кемаля Ататюрка. Гражданам разрешили носить религиозную одежду на госслужбе и в системе образования, из учебной программы изымаются все предметы, не соответствующие религиозным канонам. Причем последнее происходит в тех университетах, которые были созданы относительно недавно усилиями профессоров, бежавших из Европы от фашистских гонений.

Возможно, единственным отличием между нашими странами является то, что в турецком электорате всегда преобладали религиозно настроенные избиратели, что и позволило партии Эрдогана прийти к власти. В казахстанском же обществе пока сильны светские устои. Мы уже видим попытки перенести турецкий опыт в Казахстан.

— Кто за этим стоит?

— Этим, в частности, занимаются так называемые уятмены, которые в последнее время развили подозрительную активность. Не-

Языковые скандалы, периодически происходящие в Казахстане, вызывают нешуточный резонанс. Вот и последний громкий инцидент, произошедший с турецким гражданином Огузом Доганом в одном из банков Астаны, расколол казахстанское общество на два лагеря. Одни яро защищают экстравагантного борца за казахский язык, другие – осуждают, называя такое поведение «насильственным навязыванием» языка. Как же не впасть в крайности в деликатной языковой сфере? Где та самая золотая середина? Насколько заинтересовано государство в продвижении казахского языка? На эти вопросы в интервью порталу «Rezons.kz» ответил известный казахстанский писатель, автор трехтомника «Ситуативный казахский» Канат ТАСИБЕКОВ.

– Канат Галимович, как Вы считаете, вот такие «хайповые» скандалы работают на дело популяризации языка или все же против него?

– Раньше я говорил, что это работает на минус, не на пользу, а делается во вред. Это вызывает противодействие со стороны русскоязычных казахов, их негативную реакцию. Однако сейчас по-

радости редисок, которые ждут как в поговорке, когда «или ишак сдохнет, или падишах помрет».

Эти люди не хотят учить язык, но до этого конфликта не показывали себя так явно, они скрывали свое нежелание. А сейчас, когда ситуация обострилась, начали искать аргументы в свою защиту – раскопали сомнительные факты из



К.ТАСИБЕКОВ:

«ОБ ОВОЩАХ В ОБЩЕМ И О РЕДИСКЕ В ЧАСТНОСТИ!»

менял свое мнение. Кадры из КазКома получились достаточно говорящими. Я увидел, что русскоговорящие, при том что они понимают казахский язык и могут на нем говорить, отказывались это делать. На меня это произвело большое впечатление! Я не то, чтобы поддерживаю скандалы, но в борьбе за язык есть разные методы, и мой метод другой, но скандал с Доганом обнажил проблему.

Образно говоря, enfant terrible Огуз Доган начал бросать камни в «сонное болото» нашего общества, и стало слышно «кваканье» некоторых: не трогайте нас, не надо нас принуждать, захотим – будем учить, не захотим – не будем учить, хотим говорить – не хотим – не говорим! Далее пошло: «русский язык – второй государственный и язык межгосударственного общения», и так далее. С упорством, достойного лучшего применения, стали искать слабые места в его биографии, просто «перевели стрелки» на личность.

Стало видно, как много у нас редисок. Этимология выражения «редиска», насколько я знаю, пошла от китайского лидера коммунистов Мао Дзе Дуна, который сказал про одного из видных коммунистических деятелей: «Он – как редиска: снаружи красный, а внутри белый». То есть снаружи он как коммунист, а в душе – белый.

И последний случай обнажил тот факт, что у нас есть большая прослойка людей, которые внешне выступают как бы за язык, но внутренне они не хотят его учить, не хотят говорить на нем. И при этом требуют: не надо нам ничего говорить, не надо нас заставлять, не трогайте нас. Нам и так хорошо.

– Чтобы не повторялись подобные конфликты, как себя вести тем, кто не знает язык?

– Учить язык. Я не за то, чтобы брать пример с Догана, героизировать его. Но не надо против него бороться изо всех сил, и можно же не афишировать с гордостью свое незнание языка и отсутствие желания учить. А здесь в соцсетях поспалось: вот я язык не знаю, надо мной смеются, меня угнетают, а Доган вообще экстремист, сепаратист, сексуальный маньяк и т.д. и поэтому я язык учить не буду. (Кстати, Доган автор учебников по казахскому языку, профессор, доктор филологических наук.)

Прошло почти 30 лет с тех пор, как приняли закон о том, что казахский язык – государственный! Такой закон был принят еще в 1989 году, в бытность Казахской ССР. И было достаточно времени для того, чтобы его выучить. И вот эта вся песня продолжается уже 30 лет к



биографии Доган и дошли до того, что выдвигают версию, что Догану 22 года турецкой тюрьмы заменили на организацию языковых провокаций в Казахстане. Смешно.

Кстати, банк на следующий же день (!) снял ролик, в котором эти же самые сотрудники прекрасно говорили на казахском языке. Они признали, что были не правы, попросили прощения и на русском языке, и на казахском языке. Сам глава банка – иностранец, попросил прощения на русском и казахском языках. И, как вы знаете, раньше у авиакомпании иск по языковому вопросу он выиграл. Взял в качестве компенсации 1 тенге...

– Герой ролика был замечен в аналогичном языковом скандале и в Кыргызстане. И такое поведение, по признанию пользователей соцсетей, может вызывать отторжение даже у тех, кто хотел бы выучить казахский язык...

– Ну хорошо, тогда давайте будем

отторгаться. Причина то есть. Вот стало видно, что многие ищут только причину, чтобы не учить. А надо искать возможности. Он просил обслужить его на казахском языке и все – это нельзя назвать навязыванием. Это же банк! Клиент на казахском языке обратился, и должны были его обслужить на казахском. Здесь он не переступил закон, а просто потребовал говорить на государственном языке.

Ранее когда случился первый инцидент на почве языка с Жарылкапом Калыбаем в самолете, я написал четверостишие:

Жакеннің сіркесі су көтермеді,
«Ішіп алған» болса да баланы уатты,
Бүлік шығарып, жауапқа тартылған сон
Ашылған көтін қазақ тілімен жапты.



Он тогда нахулиганил и прикрылся казахским языком! Меня это очень сильно раздразило.

Но вот этот последний случай – очень показательный, он послужил лакмусовой бумажкой. Ведь если бы вместо Догана был влиятельный блогер, лидер мнений, крупный чиновник, то ничего не было бы, редиски бы или промолчали или поддержали его. А здесь – опа-на, турецкоподанный, опа-на, у него там какие-то грешки есть! И они потеряли осторожность, начали открыто выступать против. Полезная провокация получилась.

– Вы – автор книг по изучению казахского языка. Заинтересовано ли государство в продвижении Вашей методики, финансируется ли издание Ваших пособий?

– Нет, никаких грантов и никакой помощи я никогда не получал. У нас разделение. Одни работают, другие получают деньги. Есть Комитет языков, который занимается распределением бюджета. У меня нет оснований думать, что повсеместно отработанная система «откатов» там не работает. Тем более средства направляются значительные. Поэтому люди там просто делают деньги. А есть люди такие как я, которые работают в направлении популяризации казахского языка за идею. Энтузиасты, так сказать. Они имеют моральное удовлетворение (смеется). Так что все довольно как говорится – Қасқыр да тоқ, кой да аман. Российские казахи меня приглашают в Тюмень, Омск, другие города. Когда в Москву меня пригласила казахская диаспора, я попросил в Комитете языков, в акимате и т.д., чтобы деньги на дорогу выделили, но никто не помог. В итоге я за свой счет съездил. Сейчас, приглашая меня, российские казахи сами собирают мне деньги на билеты, на приобретение моих книг, хотя мне кажется, что государство должно всё-таки проявлять какую-то заботу и участие в судьбах казахов, волей судьбы оказавшихся за границей.

Да, первые два тома учебного пособия «Ситуативный казахский» были выпущены по госзаказу и распределены по библиотекам. Но на третий том вот Комитет языков не выделяет финансирования. В ведомствах и организациях люди возмущаются тем, что им присылают ненужные книги, а вот моего третьего тома почему-то нет. Я прихожу в Комитет языков, а меня спрашивают «кто вы такой», заставляют в приемной ждать, разговаривают как с просителем. Они меня не знают и знать не хотят, я не укладываюсь в схему, с меня ничего не поймеешь.

– Хотелось бы узнать, как латиница скажется на изучении казахского языка? Если сейчас, в кириллической графике, русскоязычные не всегда изучают, то в латинском варианте не усложнится ли для них задача, как Вы считаете?

– А что изменится для тех людей, которые не изучали язык в кириллическом написании? Точно так же они не будут изучать его и в латинице. Человек, который хочет учить язык, будет учить его в любой графике. У нас что, латиницу никто не знает? У любого человека на улице спросите, даже бабушка прочитает наименования, написанные латиницей: «Halyk bank», «Panasonic». У нас страна всеобщей грамотности, все знают латиницу. А те, которые раньше учили язык, так они и дальше не будут учить.

Я – сторонник латиницы. Одна из практических ее выгод в том, что в любой точке мира, на любом гаджете и на любой клавиатуре мы сможем печатать, набирать тексты на казахском языке, ничего не устанавливая, не переключаясь. Мы решим острую проблему с терминологией. Параллельно с внедрением латиницы мы проведем модернизацию языка. Не понимаю тех людей, которые выступают против латиницы.

ҚҰДАЙ БЕРГЕН ДИМАШ!

ДИМАШ КУДАЙБЕРГЕН – ЦЕННОЕ ДОСТОЯНИЕ НАЦИИ!

Три дня встреч и приветствий плюс трехчасовая беседа за дастарханом с Димашем и с его замечательным отцом Канатом меня ещё раз убедили в том, что мы имеем дело с уникальным талантом!

Чтобы выразить такое явление к народу двумя словами, перебрал массу эпитетов: Маэстро, Легенда, Корифей... Но все они всё же не отражали суть явления и к тому же он ещё молод.

Между тем всё оказалось намного проще, если переставить местами имя и фамилию и называть его: ҚҰДАЙ БЕРГЕН ДИМАШ!

Димаш, которого нам дал бог!
Другие эпитеты окажутся излишними.

Дело в том, что когда мы видим и слышим его голос, мы восхищаемся им как певцом. Но если вам посчастливится пообщаться с ним как с молодым человеком, то вы восхититесь им как юным мудрецом.

Он ценит людей, близких, своих учителей, страну, свой народ, не скрывает свою грусть по Родине, когда он надолго задерживается за границей.

У него четкое видение своего будущего. Оно вместе с нами, где бы он не оказался: в Л.А. (мечта детства), в Китае, в Европе или в Латинской Америке.

Димаш понимает, что благодаря своему таланту, красоте многооктавного голоса и усилиям родителей он уже человек планеты, и часто будет находиться вне Родины.

Было очень трогательно, когда в центре международного городка в Каннах, где развернули свои кинопавильоны многие страны, к павильону Казахстана начали подходить толпы людей (правда, в основном женщины) – его фанаты с его портретами. Некоторые из них на плечах или на шее имели татуировку на кириллице «ДИМАШ» (они не знают ещё о нашем переходе на латиницу).

Я поинтересовался откуда они: из Испании, Португалии, Италии, из Лос Анджелеса... отдельная толпа китайцев ожидала своей очереди...

Димаш подошёл к ним и тепло поздоровался, некоторые дамы от счастья обратились в слезы, в слезы счастья...

Сотрудники и гости других государств вышли из своих павильонов и с интересом наблюдали эту сцену, образовавшуюся вокруг Казахстанского павильона.

Уверен, что сегодня наиболее популярный человек нашей страны на планете – это ҚҰДАЙ БЕРГЕН ДИМАШ.

(Чего стоит только Китай с его 1,5 миллиардным населением). Он везде желанный гость и кумир.

Димаш своим искусством создаёт самый ценный имидж нашей страны на планете.

Вы непременно влюбитесь в казахский язык и сразу же сядете за глубокое его изучение, если вы послушаете, как он прекрасно и глубоко рассуждает на своём родном языке. Не просто чисто на 100%, а сколько с большой смысловой нагрузкой и богатством четких и удивительных выражений.

Пока мы не спеша обедали вдали от шумного Канна в Манделье, ему беспрестанно звонили продюсеры будущих концертов.

Французы ещё раз выразят свой нескрываемый восторг, если он примет предложение выступить 14 июля под Эйфелевой Башней, где 14 июля в 1998 г. состоялся ЗНАМЕНИТЫЙ концерт ТРИО ТЕНОРОВ легендарных: Паваротти, Доминго и Каррерас.

Но этот вопрос пока остаётся откры-

тым, поскольку он ещё приглашён быть членом жюри известного Славянского Базара, который признал его мировой уровень уже несколько лет тому назад.

Проходя по набережной порта в Манделье, он умилился quadroциклом: «Вау, вот моя мечта детства!»

Канат (отец Димаша) подтвердил, поясняя, что он ему не разрешил это увлечение, поскольку сам был мотоциклистом и падал с него не раз.

Поблагодарим родителей Димаша за то, что они нам не только сохранили таланта, но и наполнили его богатым содержанием мудрости и красоты!

Друзья, ему исполнится всего 24 года, а он уже такой знаменитый!

Таков наш ҚҰДАЙ БЕРГЕН ДИМАШ!

АК ЖОЛ ДИМАШУ!



THE LADY IS FIRST

Эволюция Каннского фестиваля: от эмансипации к феминизации.

Сегодня в эти минуты красный ковёр Каннского кинофестиваля представлен только АКТРИСАМИ. 82 кинокрасавиц из разных стран в своих украшениях будут подниматься по лестницам без джентльменов. Это так называемый «синдром Вайнштейна».

Жаль, что среди них не окажется нашей красавицы Куралай Анарбековой.

Она по своей естественной красоте и изяществу платья создала переполох среди искателей эксклюзивной модели для «от кутюр» и новых фильмов. К тому же она не уступает джентльменам в суровых видах рукопашного боя, включая фехтование.

Она бы украсила мировую команду



феминистов и оказалась бы в центре внимания!

Подскажу CHANEL, чтобы в этот раз они опередили DIOR с предложением. Жаль, что она уехала раньше времени. Ещё не поздно и вернуться.

Сомневаюсь, что эмоциональным дамам с их декольте ниже возможностей будет интересно фестивалить без джентльменов. Это был бунт против Вайнштейнов. Но тайное феминистское желание флирта со стороны джентльменов выдавало декольте и разрезы их кутюрного платья.

ДЕНЬ ВИКТОРИИ В MAJESTIC, КОТОРЫЙ ЗАПОМНИТСЯ НАДОЛГО

По благополучному стечению обстоятельств 9 мая оказался среди звезд Казахстана.



В магическом BAL Room гостиницы Majestic в кругу наших звезд: Асанали Ашимов, Айман Мусаходжаева, Димаш, Санжар... Звучали Вивальди, Адажио, О соле мио...

Majestic! Большое спасибо Айман Кожабековой за идею и проект Kazakh Night in Cannes и нашим Айгерим Ерсалиновой и Айгерим Матаевой из АКФ за организацию магического вечера в Отеле Мажестик.



АМРЕ КАШАУБАЕВ
в... Каннах

В начале прошлого века легендарный АМРЕ КАШАУБАЕВ прославил Казахстан в Париже. Не мог допустить мысли, что почти через 90 лет встречу с легендой в Каннах.

Санжар Мади, который блестяще исполнил его роль в новом фильме, для меня еще близок тем, что является магистром финансовых наук по Кафедре в Нархозе, которую я создавал в середине 80 х. Личность интересная своей эрудицией и мастерством в Кино и в театрах. Новая звезда загорелась на небосклоне.

ЭТО НЕ КИНО – ЭТО ЖИЗНЬ

Каннские встречи: Легенда Казахского кино Асанали Ашимов – ему 80 и корифей сказочного голоса Димаш Кудаиберген. Ему до 80-летия надо прожить еще 55 лет. Но он уже звезда мировой величины!

Атмосфера была великолепной!

Берлин ИРИШЕВ,
Канны

